

KATHOLIEKE UNIVERSITEIT LEUVEN

**FACULTEIT THEOLOGIE EN
RELIGIEWETENSCHAPPEN**

**RICHTLIJNEN
VOOR HET SCHRIJVEN VAN

SCRIPTIES
VERHANDELINGEN
ONDERZOEKSSCRIPTIES EN
PROEFSCHRIFTEN**

Tiende herziene uitgave

2011

INHOUDSTAFEL

HOOFDSTUK I: ALGEMENE RICHTLIJNEN VOOR HET SCHRIJVEN VAN EEN WETENSCHAPPELIJKE TEKST	3
1. Promotor, copromotor en student	3
2. Methode en uitwerking	6
3. Onderwerpkeuze en formaliteiten voor scriptie, verhandeling en onderzoeksscriptie	7
4. Hoe plagiaat voorkomen?	8
5. Het gebruik van gender-inclusieve taal.....	10
HOOFDSTUK II: SPECIFIEKE RICHTLIJNEN	11
I. PAPER/SCRIPTIE (tweede fase)	11
1. Doel.....	11
2. Promotor	11
3. Evaluatie	11
II. SCRIPTIE (derde en verkorte bachelor)	11
1. Doel.....	11
2. Evaluatie	12
III. MASTERPROEF - VERHANDELING (Master in de godgeleerdheid en godsdienstwetenschappen).....	12
1. Doel.....	12
2. Keuze van het onderwerp.....	12
3. Promotor	15
4. Omvang.....	16
5. Evaluatie	16
IV. MASTERPROEF – SCRIPTIE of VELDWERK/STAGE MET ONDERZOEKSRAPPORT (Master in de wereldgodsdiensten, de interreligieuze dialoog en de religiestudie)	16
1. Stage/veldwerk met onderzoeksrapport	16
a. Organisatie van de stage/het veldwerk	16
b. Logboek, rapportering en eindverslag	17
c. Onderzoeksrapport (10 studiepunten)	17
2. Scriptie	17
a. Doel.....	17
b. Keuze van het onderwerp.....	18
c. Promotor	18
d. Omvang.....	18
e. Evaluatie	18
V. MASTERPROEF of ONDERZOEKSSCRIPTIE (Master in de gespecialiseerde studies in de godgeleerdheid en de godsdienstwetenschappen).....	19
HOOFDSTUK III: TYPOGRAFISCH RICHTSNOER.....	23
I. VORMGEVING	23
1. Formaat	23
2. Titel	23
3. Samenstelling en nummering van de bladzijden.....	24
4. Bladschikking en weergave van de tekst	24
II. BESCHRIJVING VAN BRONNEN EN WERKEN	26
1. Geschreven bronnen en werken	26
a. Boeken	26
b. Artikelen in verzamelwerken	30
c. Artikelen in tijdschriften	30
d. Artikelen in woordenboeken en encyclopedieën.....	31
e. Artikelen in kranten, weekbladen.....	32
f. Boekbesprekingen	32
g. Onuitgegeven proefschriften, verhandelingen, scripties	32

h. Archiefstukken	33
i. Oude drukken	33
2. Elektronische bronnen en werken	33
a. Bronnen op internet.....	33
b. Andere elektronische bronnen	34
3. Niet-geschreven bronnen	34
a. Interviews.....	34
b. Kunstwerken	34
III. REFERENTIE IN VOETNOOT	35
IV. BIBLIOGRAFISCHE LIJST.....	36
BIJLAGEN.....	38
I. LIJSTEN VAN AFKORTINGEN	38
1. Afkortingen van tijdschriften, reeksen en naslagwerken.....	38
2. Frequent gebruikte afkortingen.....	42
3. Afkortingen van bijbelboeken.....	42
II. VOORBEELDEN TITELBLADEN	44
III. SAMENVATTING: VASTE KERNEN BIJ TITELBESCHRIJVING	45
IV. LIJST MET VOORBEELDEN.....	46

HOOFDSTUK I

ALGEMENE RICHTLIJNEN VOOR HET SCHRIJVEN VAN EEN WETENSCHAPPELIJKE TEKST

Dit eerste hoofdstuk bevat een reeks algemene richtlijnen die gelden voor elk geschreven werk dat aan de Faculteit wordt voorgelegd: de scriptie, de verhandeling, de onderzoeksscriptie of het doctoraatsproefschrift. Dezelfde regels zijn ook van toepassing voor andere werken, zoals seminarie- of examenpapers.

1. PROMOTOR, COPROMOTOR EN STUDENT

Hieronder geven we een aantal richtlijnen, die de relatie tussen promotor (en copromotor) en student kunnen bevorderen, met het oog op de supervisie van de kwaliteit van scriptie en masterproef.

1.1. Keuze van promotor.

De keuze van een promotor veronderstelt een wederzijdse overeenkomst tussen promotor en student. In sommige gevallen kan het wenselijk zijn om in overleg met de promotor ook een copromotor te vragen om het geschreven werk (of een gedeelte ervan) te begeleiden. De POC waakt over de gemaakte beslissingen met betrekking tot het onderwerp en de promotor.

1.2. Keuze van onderwerp en invalshoek.

De promotor en de student spreken van bij het begin van het begeleidingsproces af vanuit welke invalshoek zal gewerkt worden (bijvoorbeeld of het een masterproef zal zijn in systematische theologie, of eerder in religiestudie, of in praktische theologie of eerder in theologische ethiek, indien het onderwerp zich tot een benadering vanuit verschillende disciplines en benaderingen leent). Er kan ook intra- en interdisciplinair gewerkt worden, eventueel onder de bijkomende begeleiding van een copromotor. Indien er een copromotor is, worden bij het begin van het begeleidingsproces afspraken gemaakt over de samenwerking tussen promotor en copromotor, wie welke taken opneemt en tot wie de student zich voor welke aspecten van het werk kan en moet richten. Belangrijk is dat de verwachtingen van de promotor en van de student duidelijk ter sprake worden gebracht telkens wanneer er belangrijke beslissingen moeten worden genomen in verband met het geschreven werk. Van de promotor wordt verwacht dat hij/zij uitdrukkelijk vraagt naar de verwachtingen van de student.

1.3. Taak van de promotor.

ZAP-leden en postdoctorale onderzoekers verbonden aan de Faculteit Godgeleerdheid (als onderzoeker, docent, ...) kunnen promotor zijn.

Zij voorzien dan de volgende ondersteuning:

- Ze helpen de student bij de keuze van een onderwerp en oordelen over de haalbaarheid en geschiktheid van het project van de student.
- Ze creëren een stimulerende leeromgeving rekening houdend met de beginsituatie van de student.
- Ze bewaken het wetenschappelijke karakter van het geschreven werk.
- Ze geven literatuursuggesties en tips bij het vinden en verwerken van literatuur.
- Ze bieden ondersteuning op het vlak van de methodologische uitwerking van het

project en wijzen op mogelijke moeilijkheden gedurende het proces. Indien nodig voor de onderzoeksmethodologie, verwijzen ze de student door naar iemand met de nodige kennis terzake, bijvoorbeeld wat betreft empirisch onderzoek.

- Ze helpen studenten bij het opstellen, aanhouden of bijstellen van een planning.
- Ze zijn betrokken op het onderwerp en het werk van de student, geven suggesties ter verbetering en moedigen de student aan en bieden hem/haar kansen om het geschreven werk tot een zo goed mogelijk resultaat te brengen.
- Ze brengen studenten op de hoogte van de evaluatiecriteria.
- Ze maken de studenten attent op de originaliteitsvereisten van wetenschappelijk werk en op de manieren om onrechtmatige gebruik van bronnen (plagiaat) te vermijden.
- Ze evalueren de kwaliteit van het geschreven werk, en geven voornamelijk inhoudelijke commentaar en suggesties, naast suggesties met betrekking tot taal en schrijfstijl.

1.4. Taak van de student.

Wanneer studenten een scriptie en/of masterproef schrijven onder begeleiding van een promotor, worden van hen verschillende zaken verwacht.

Voor de inhoudelijke elementen verwijzen we naar wat elders reeds in de Richtlijnen voor scripties en thesissen aangegeven staat.

- Van een student wordt verwacht zelf contact op te nemen met een promotor, en een scriptie- of thesisonderwerp vast te leggen in overleg met de promotor (en eventuele copromotor, na overleg met de promotor). Bij deze contactname is het belangrijk dat de student duidelijk vermeldt of het om een scriptie (met bijkomend onderscheid tussen scriptie 1 en scriptie 2), een verhandeling of een onderzoeksscriptie gaat.
- De student maakt aan de promotor duidelijk welke verwachtingen hij of zij op inhoudelijk en methodologisch vlak heeft met betrekking tot de scriptie/masterproef en de begeleiding ervan en staat open voor suggesties en bijsturing.
- De student maakt duidelijke afspraken met de promotor omtrent de timing van het te leveren werk (in het bijzonder met betrekking tot de hoeveelheid werk die voor en na de kerstvakantie/januari-zittijd en voor en na de paasvakantie wordt geleverd).
- De student is zelf verantwoordelijk voor het schrijven van een werkstuk dat voldoet aan de kwaliteitseisen die elders in de Richtlijnen worden aangegeven.
- De student houdt rekening met de ‘*good practices* met betrekking tot studenten’ die hieronder worden opgesomd.

1.5. Contacten en afspraken tussen promotor en student.

Er zijn geen vaste regels omtrent de frequentie van contact tussen promotor en student. Er wordt wel verwacht dat er bij de volgende gelegenheden een gesprek plaatsvindt tussen de promotor en de student.

- Wanneer de keuze van onderwerp gemaakt is
- Wanneer een werkplan/schema voorligt of wanneer er grote structurele wijzigingen voorliggen
- Wanneer delen van het werk voltooid zijn
- Wanneer het werk als geheel voltooid is

Wederzijds respect geldt als basisprincipe voor het maken van afspraken omtrent de

begeleiding en het nakomen van afspraken. Dit kan zich uiten in het tijdig aanwezig zijn van promotor en student, het geven van constructieve feedback, het lezen van het werk van de student tegen het voorziene tijdstip, kritisch-constructieve openheid voor elkaars inbreng en visie op inhoudelijk vlak, enzovoort.

Het initiatief tot contactname ligt in hoofdzaak bij de student. De promotor en de student maken bij het begin van het begeleidingsproces afspraken over hoe vaak het contact plaatsvindt en hoe dit het beste verloopt, bijvoorbeeld via een mondeling gesprek, via email, telefonisch, via het postvakje, ... Tijdens een eerste ontmoeting is het wenselijk dat promotor en student afspraken maken omtrent de wijze waarop correcties en suggesties worden gegeven en verwerkt, over de tijd tussen het voorleggen van een tekstdeel en de bespreking ervan, etc.

Promotor en student zijn beiden verantwoordelijk voor het nakomen van afspraken en het binnen redelijke termijn beantwoorden van e-mails of andere vragen. Er wordt tevens afgesproken op welke manier de promotor geschreven werk ontvangt (in gedrukte versie, per e-mail, ...).

De promotor en de student maken tijdig duidelijke afspraken omtrent de verwachtingen en de te leveren inspanningen van de student (en de promotor) om het werk tegen de voorziene datum af te krijgen. Indien door omstandigheden het werk niet in de eerste zittijd ingeleverd kan worden, is het belangrijk dat promotor en student een open gesprek voeren waarin de verwachtingen van beiden en het vervolg van het begeleidingsproces ter sprake gebracht worden.

Als basisprincipe geldt dat het project het werk van de student is en niet van de promotor. De promotor voorziet ondersteuning. Aan de promotor moet voldoende en haalbare tijd gegeven worden om het materiaal te lezen. Van de student wordt verwacht om de tekstgedeelten te bezorgen in een verzorgde en correcte taal.

Bij de studietrajectbegeleider kunnen studenten terecht voor eventuele bijkomende vragen omtrent onderzoeksmethoden of de aanpak van het maken van een scriptie/thesis.

1.6. Conflictoplossing.

Het kan gebeuren dat er een conflict ontstaat tussen de student en zijn of haar promotor. In dat geval is het wenselijk om te pogen eerst het conflict zelf op te lossen, en indien dat niet lukt de studietrajectbegeleider/ombuds te raadplegen. In sommige omstandigheden zou het wenselijk kunnen zijn om van promotor te veranderen. In dat geval moet een nieuwe vraag voorgelegd worden aan de POC.

1.7. Enkele *good practices* met betrekking tot de supervisie van scripties en thesissen.

Met betrekking tot promotoren

- Regelmatige samenkomsten met verschillende studenten die door eenzelfde promotor begeleid worden, kunnen een stimulerende leeromgeving creëren, waarin studenten in dialoog leren gaan over hun onderwerp en tips kunnen uitwisselen. Deze samenkomsten vinden bij voorkeur plaats op initiatief en onder begeleiding van de promotor.
- Het is belangrijk om van in het begin duidelijkheid te creëren omtrent het doel van het project (scriptie, thesis), de manier waarop het doel kan worden bereikt en de argumentatiestructuur.
- Het is wenselijk dat de promotor van elke student een dossier bijhoudt, waarin al het ingediende materiaal verzameld wordt.
- Van de promotor wordt verwacht dat hij of zij de ontmoetingen in het kader van de scriptie/thesis voorbereidt.
- Promotoren dragen de verantwoordelijkheid om binnen korte termijn te antwoorden

op vragen van studenten en om de ingediende stukken tekst binnen redelijke tijd met de student te bespreken.

- In het geval dat een promotor het werk van een student onaanvaardbaar vindt, moet dat zo snel mogelijk aan de student meegedeeld worden. Het is daarom belangrijk dat de student reeds vroeg stukken tekst indient. Op die manier kan ook extra hulp gezocht worden, indien nodig.

Met betrekking tot studenten

- Van de student wordt verwacht dat hij/zij teksten waarop commentaar geschreven werd door de promotor, bijhoudt tot wanneer hij/zij de scriptie of thesis definitief indient. Het is tevens goed dat bij elke nieuwe versie die wordt ingediend, de vorige versie met commentaar opnieuw wordt afgegeven. Op die manier kan snel duidelijk worden wat veranderd is of wat nieuw is en in welke mate rekening werd gehouden met de bedenkingen.
- Van de student wordt verwacht dat hij/zij tijdig begint aan het schrijven van een scriptie/thesis, zodat er voldoende tijd is voor begeleiding. Aan het einde van de periode voorzien voor het schrijven, is het wenselijk dat niet teveel nieuwe stukken meer ingediend worden. Het is goed dat een student realiseert dat een promotor verschillende studenten begeleidt.
- Het is wenselijk dat een student regelmatig kleinere gehelen indient bij een promotor, zodat tijdig kan worden bijgestuurd indien nodig.
- Van de student wordt verwacht dat hij of zij de ontmoetingen in het kader van de scriptie/thesis voorbereidt.
- De student draagt de eindverantwoordelijkheid voor het afleveren van een tekst waarin zoveel mogelijk taal- en spellingsfouten vermeden worden.
- Wanneer een student voorziet om een scriptie/thesis pas in de derde zittijd in te dienen, is het wenselijk dat de student de promotor hiervan tijdig op te hoogte brengt. Hierbij is het wenselijk goede afspraken te maken en niet *a priori* te rekenen op de beschikbaarheid van de promotor gedurende de maanden juli en augustus.
- De student bewaart best op verschillende plaatsen een exemplaar van het geschreven werk, bijvoorbeeld op usb-stick, harde schijf, cd-rom of internet. Dit biedt een *back-up* voor het geval er zich computerproblemen voordoen.

2. METHODE EN UITWERKING

2.1. Geschreven werken kunnen volgens een veelheid van methodes worden opgesteld: systematisch, hermeneutisch, historisch, empirisch, filologisch, praktisch, comparatief. Naargelang van het onderwerp dat men bestudeert, zal de toegepaste methode verschillend zijn. Bovendien kan het gebeuren dat het studieobject met verschillende methoden benaderd moet worden. De methode die men hanteert moet in de inleiding beschreven worden. Men dient met andere woorden een nauwkeurige beschrijving te geven van het hermeneutische model, het soort statistisch onderzoek, het type van catechetische methodiek, de historische methode of de exegetische benadering waarmee men het onderwerp in studie wil nemen. De methodekeuze is ook van belang voor het raadplegen van literatuur die dieper ingaat op de afgebakende problematiek, of de positie van de auteur verder uitdiept, of bevraagt, etc. Als een thema bestudeerd wordt dat in het raakvlak van twee disciplines ligt, zal men de keuze van de geraadpleegde werken in een inleiding of een inleidend hoofdstuk verantwoorden.

2.2. Het is aan te raden een schema op te stellen dat de gedachtegang in grote lijnen weergeeft. Schets eerst de basislijnen en vul deze later meer specifiek aan. De kern van het onderwerp moet direct en gevat voorgesteld en aangepakt worden. Een omslachtige aanloop is te vermijden.

2.3. Voor het uitdiepen van het onderwerp doet men een beroep op gedegen werken, die men bij voorkeur in de oorspronkelijke taal raadpleegt. Studies over het werk van een of andere auteur kunnen geraadpleegd worden. Men mag echter geen algemene samenvattingen van zulke studies zonder meer overnemen. Men consulteert zelf de bronnen en oorspronkelijke werken waarnaar in studies of de cursus verwezen wordt.

2.4. De bibliografische lijst vermeldt in ieder geval de bestudeerde basiswerken en de geraadpleegde literatuur. Hierbij mag verwezen worden naar meer uitvoerige bibliografieën, die in andere werken te vinden zijn.

3. ONDERWERPKEUZE EN FORMALITEITEN VOOR SCRIPTIE, VERHANDELING EN ONDERZOEKSSCRIPTIE

3.1. Tegen het einde van elk academisch jaar geven de professoren een aantal onderwerpen op waarover een scriptie, een verhandeling of onderzoeksscriptie gemaakt kunnen worden. Deze lijst kan men raadplegen via de website van de Faculteit (<http://theo.kuleuven.be/page/thesissen/>).

3.2. De studenten die een werk moeten schrijven delen de naam van de promotor en het onderwerp van de scriptie, de verhandeling of de onderzoeksscriptie mee aan de Permanente Onderwijscommissie. Zij gebruiken daartoe de formulieren die op het Faculteitssecretariaat en via de website van de Faculteit ter beschikking zijn. Op dit formulier wordt de titel vermeld, alsook een bondige beschrijving van de inhoud en de gekozen methode. Zowel de promotor als de student ondertekenen dit document.

3.3. Scriptie, verhandeling (masterproef voor de initiële Master) en onderzoeksscriptie (masterproef voor de Master na Master) worden ingediend op de data bepaald in de academische kalender. Alle benodigde exemplaren worden in gedrukte versie ingediend op het onderwijssecretariaat tijdens de kantooruren; de promotor ontvangt zijn/haar exemplaar via het onderwijssecretariaat. Aantal in te dienen exemplaren: één exemplaar voor de studenten van de tweede fase bachelor en drie exemplaren voor de studenten van de derde fase bachelor. Van de masterproef dient de student vier (vijf in geval van een copromotor) gedrukte exemplaren in te leveren alsook een elektronische versie. Hiertoe zet de student de volledige en definitieve versie van de masterproef om in een PDF-bestand waarvan de bestandsnaam bestaat uit de familienaam en de voornaam van de student (familienaam_voornaam) en de desbetreffende zittijd en jaar (januari zittijd: _1_201x; juni zittijd: _2_201x; september zittijd: _3_201x) (bijvoorbeeld: Peeters_Jan_2_2010). De student dient dit bestand in via een assignment in Toledo. Daarenboven stuurt de student dit bestand ook door naar het daartoe bestemd e-mailadres van de Faculteit: Master@theo.kuleuven.be. Uiterlijk om 12 uur 's middags de dag na het verstrijken van de deadline voor het indienen van de gedrukte versie moet de student een elektronische versie van de masterproef indienen. De student ontvangt binnen de 30 uur na het verstrijken van de deadline voor het indienen van de elektronische versie een bevestiging van de goede ontvangst van de masterproef. Indien dit niet gebeurt, moet de

student vóór de samenkomst van de verhandelingscommissie (zie academische kalender) contact opnemen met het onderwijssecretariaat. Enkel indien naast de gedrukte ook de elektronische versie correct is ingediend, wordt de masterproef ontvankelijk verklaard door de verhandelingscommissie. Elke masterproef zal worden gescreend op plagiaat met behulp van het Turn-it-in-plagiaatcontrolesysteem. Dit systeem detecteert overeenkomsten tussen de masterproef in kwestie en andere teksten. Het rapport van de overeenkomsten door Turn-it-in in de masterproeven vastgesteld wordt vervolgens geanalyseerd en geïnterpreteerd door twee door de Faculteit aangeduide experts ter zake. Zij bepalen of er al dan niet sprake is van plagiaat. Indien wordt vastgesteld dat er sprake is van plagiaat, worden de gebruikelijke sancties in geval van onregelmatigheden gevolgd die beschreven staan in art. 51 van het universitair examenreglement. Bij een vermoeden van plagiaat, op elk moment tijdens de evaluatiefase, hebben ook de promotor en/of de corrector de mogelijkheid om beroep te doen op het Turn-it-in-systeem.

3.4. De studenten die het opleidingsonderdeel ‘scriptie 1’ of ‘scriptie 2’ opnemen, dienen in het kader van de begeleiding van de scriptie een aantal methodologische oefensessies te volgen. De data en uren van deze sessies zullen via Toledo worden bekend gemaakt. Aanwezigheid in deze sessies is verplicht, tenzij door de POC-secretaris de mogelijkheid van zelfstudie werd toegekend. Studenten die de methodologische component in zelfstudie volgen, dienen een vervangende opdracht uit te voeren (zie de lees/rwijzer). De informatie over de zelfstudieopdracht is ook te vinden bij de zelfstudiepakketten op Toledo.

Aan het einde van de reeks methodologische sessies zullen de studenten van de studietrajectbegeleider een formulier ontvangen, ondertekend door de programmadirecteur, dat vermeldt of ze al of niet geslaagd zijn voor deze component. De datum waarop dit formulier ter beschikking zal zijn, wordt via Toledo bekend gemaakt. Elke student zorgt dat bij het inbinden van zijn of haar scriptie, achteraan dit formulier wordt toegevoegd (na het besluit van de scriptie). Bij het indienen van de scriptie zal op het secretariaat gecontroleerd worden of het formulier aanwezig is en of de student een ‘pass’ behaald heeft voor deze onderwijsleeractiviteit. Indien de student niet geslaagd is voor deze onderwijsleeractiviteit, kan hij of zij voor de scriptie geen punt ontvangen. Daarom is het belangrijk om in het geval van een ‘fail’ zo spoedig mogelijk na het ontvangen van deze informatie opnieuw contact op te nemen met de programmadirecteur, zodat naar mogelijke remediëringen kan worden gezocht.

4. HOE PLAGIAAT VOORKOMEN?¹

4.1. Wat is plagiaat?

Studenten en professoren komen vaak in contact met nieuwe ideeën. Deze worden gelezen in teksten, worden gehoord tijdens lezingen, worden besproken in de cursus en worden geïntegreerd in eigen papers, artikels, boeken, cursussen, verhandelingen, scripties of proefschriften. Bij dit alles is het belangrijk dat wordt aangegeven vanwaar het gebruikte gedachtegoed afkomstig is. Wie dit niet doet, pleegt plagiaat. Plagiaat is het overnemen van formuleringen, gedachten en redeneringen uit andere bronnen zonder ernaar te verwijzen. De plagiaris kopieert of parafraseert een tekst en laat het voorkomen alsof deze door hem/haarzelf geschreven is. Ook het gebruik maken van elektronische bronnen is aan

¹ Deze tekst is gedeeltelijk gebaseerd op een Engelstalige tekst van de webpagina van de University of Indiana. <http://www.indiana.edu/~wts/pamphlets/plagiarism.shtml> (toegang 22.09.2004)

deze normen gebonden. Bij gebruik van internetsites moet een onderscheid gemaakt worden tussen wetenschappelijk georiënteerde en vulgariserende of populaire websites. Het gebruik ervan moet doordacht en gemotiveerd gebeuren en de site zelf moet nauwkeurig aangegeven worden met vermelding van de datum van toegang.

4.2. Hoe kan je plagiaat herkennen?

Er zijn verschillende soorten plagiaat die men dient te onderkennen en te onderscheiden. Enkele voorbeelden kunnen dit verduidelijken. Plagiaat wordt gepleegd in:

- (a) een werk waarin zinnen en stukken tekst van een ander werk letterlijk worden overgenomen zonder aanhalingstekens en zonder verwijzing; dit heet letterlijke overname van een zin (zinnen) zonder verwijzing;
- (b) een werk dat als geheel of in een aanzienlijk onderdeel (een alinea of een bladzijde) een slaafse parafrasering vormt van een ander werk, zij het met enigszins eigen formuleringen, zonder verwijzing. Met slaafse parafrasering wordt bedoeld: het nagenoeg zin na zin overnemen van de inhoud;
- (c) een werk dat als geheel of in een aanzienlijk onderdeel (een alinea of een bladzijde) een slaafse vertaling vormt van een anderstalig werk, zonder dat naar dit werk verwezen wordt;
- (d) een werk waarin bewust gedachten en redeneringen uit een ander werk worden overgenomen, zelfs in eigen woorden, zonder verwijzing of voldoende verwijzing (met name telkens wanneer men uit dat werk put);
- (e) een werk dat geheel of gedeeltelijk gedownload is zonder bronvermelding.

4.3. Strategieën om plagiaat te vermijden

- (a) Citaat: men plaatst alles wat letterlijk uit een ander werk wordt overgenomen of vertaald tussen aanhalingstekens. En dit niet alleen in de eindtekst van het werk, maar vooral wanneer er nota's worden genomen tijdens de 'leesfase' van het onderzoek. Anders weet men na een zekere tijd niet meer wat letterlijk werd ontleend en wat men zelf heeft geschreven.
- (b) Een werk dat wordt 'rechtgehouden' door citaten uit andere werken en waarbij de 'originele bijdrage' van de student bestaat uit weinig zeggende bindteksten schiet kwalitatief tekort. Het gaat hier om flagrante vormen van bloemlezing waarbij het overgrote deel van het werk bestaat uit aanhalingen van anderen zonder dat de student/e blijk geeft van voldoende persoonlijke greep op de stof.
- (c) Parafrazeren is gebruik maken van iemands ideeën door die met eigen woorden weer te geven. Wanneer men een tekst parafraseert, moet men ervoor zorgen dat men verwijst naar de brontekst. Als men niet slaagt in een goede parafrase, is het beter de brontekst te citeren en de tekst tussen aanhalingstekens te plaatsen. Als men te veel moet citeren, of als men teveel op een slaafse wijze parafraseert, dan is dat een signaal dat men de ideeën van de bron niet voldoende persoonlijk verwerkt heeft.
- (d) Men moet de parafrase met de brontekst vergelijken om zeker te zijn dat men niet per ongeluk dezelfde zinnen of zinsdelen gebruikt, en dat de ontleende idee, gedachte of redenering accuraat is weergegeven. Er moet altijd naar de brontekst verwezen worden.
- (e) Voor het weergeven van algemeen verspreide kennis hoeft men geen verwijzing naar een bron aan te brengen, bv.: "Het tweede Vaticaans Concilie greep plaats te Rome in de jaren zestig. Paus Johannes XXIII nam het initiatief en opende het concilie".

4.4. Formele regelingen

De student is verantwoordelijk om plagiaat in zijn werk te vermijden. De docenten staan in voor een kwalitatieve begeleiding, zowel inhoudelijk als methodologisch, waardoor zij alles doen wat in hun mogelijkheid ligt om te voorkomen dat de student plagiaat pleegt. De student voegt achterin in elk werkstuk, scriptie of masterproef een eigenhandig

ingevulde en ondertekende *Originaliteitsverklaring* toe. Deze verklaring is te vinden op de website van de faculteit onder <http://theo.kuleuven.be/page/studenten/>. Indien de student plagiaat pleegt, zal hij/zij gesanctioneerd worden volgens de stipulaties in het vigerende *Examenreglement* van de K.U.Leuven.

5. HET GEBRUIK VAN GENDER-INCLUSIEVE TAAL

In het hedendaagse wetenschappelijke discours heeft men aandacht voor gender-inclusief taalgebruik. In het bijzonder vragen volgende gevallen de aandacht:

(a) Gebruik neutrale termen (bijvoorbeeld ‘persoon’) als degene naar wie je verwijst zowel een man als een vrouw kan zijn. Zeg vb. ombuds in plaats van ombudsman, leerkracht in plaats van leraar.

(b) Vermijd het mannelijke voornaamwoord ‘hij’ als de bedoelde persoon zowel een man als een vrouw kan zijn. Dikwijls kan je dit vermijden door in het meervoud te spreken. Andere strategieën zijn: zij/hij; zij of hij; alternerende zinnen, vb. in een tekst over ‘de leerkracht’ of ‘de student’: van hem of haar wordt verwacht dat ...

(c) Citaten dienen de oorspronkelijke tekst woordelijk weer te geven, ook als de oorspronkelijke verwoording exclusieve taal hanteert. Dikwijls is het mogelijk zo een citaat te vermijden door de visie van de auteur te parafraseren in inclusieve taal.

(d) Vertalingen, zowel van oude teksten (vb. bijbelteksten) als van moderne literatuur, mogen niet sekse specifiekere zijn dan het origineel, vb. in Dt 32 ‘baart’ (niet: verwekt) God Israël. Soms is het echter niet mogelijk om inclusieve taal over God te gebruiken (vb. in een vertaling van een OT tekst spreek je niet over God/Godin).

(e) Waar men naar een concrete man of vrouw verwijst, is uiteraard sekse specifiek taalgebruik noodzakelijk. Bijvoorbeeld: over Edward Schillebeeckx “hij (niet “zij”) is een bekend theoloog”, over Elisabeth Schüssler Fiorenza “zij (niet “hij”) is een bekende theologe”.

HOOFDSTUK II SPECIFIEKE RICHTLIJNEN

I. PAPER/SCRIPTIE (tweede fase)

1. DOEL

De studenten van de tweede fase maken een scriptie. De scriptie is een kritische bespreking van een theologisch of godsdienstwetenschappelijk onderwerp dat aansluit bij een opleidingsonderdeel uit het programma en telt ongeveer 10 bladzijden of 5000 woorden. Op basis van een beperkt bibliografisch onderzoek bepaalt de student/e het onderwerp. In de scriptie confronteert en evalueert hij/zij de verschillende benaderingen van dit onderwerp in de literatuur. Waar mogelijk geeft de student/e ook zijn/haar gefundeerde mening. Met dit werk moet de student/e aantonen dat hij/zij de resultaten van een bepaald onderzoek methodisch, systematisch, bevattelijk en in een verzorgde taal kan weergeven. Door het maken van deze scriptie ontwikkelt de student/e een kritische en methodische werkwijze en leert hij/zij juist formuleren. Daarom is de scriptie een ideale voorbereiding op het schrijven van de masterproef.

2. PROMOTOR

De promotor van de scriptie is een lid van het zelfstandig of bijzonder academisch personeel (postdoctoraal onderzoeker). Hij/zij begeleidt en beoordeelt de scriptie. Met het oog op een evenwichtige verdeling over de verschillende vakgebieden zal elke promotor in de regel niet meer dan zes scripties per studiejaar aannemen.

3. EVALUATIE

De scriptie staat voor 4 studiepunten.

Vóór het einde van het academisch jaar evalueert de promotor in een individueel of groepsgesprek de scripties met de studenten die hij/zij begeleidt. De promotor dient een cijfer in voor de scriptie op het Faculteitssecretariaat.

II. SCRIPTIE (derde en verkorte bachelor)

1. DOEL

De scriptie is een afgerond en zelfstandig werkstuk over een theologisch of godsdienstwetenschappelijk onderwerp uit één van de hoofddisciplines (bijbelwetenschap, dogmatische theologie, theologische ethiek, geschiedenis van kerk en theologie, pastoraaltheologie, religiestudie), **maar verschillend van de hoofddiscipline in scriptie 1**. De scriptie telt 15 pagina's (7.500 woorden). Niet-theologische of godsdienstwetenschappelijke onderwerpen in domeinen verwant met de theologie of de religiestudie (zoals kerkelijk recht, godsdienstpsychologie, godsdienstsociologie) komen enkel in aanmerking als ze theologische of godsdienstwetenschappelijke reflectie mogelijk maken. De onderwerpen die studenten gekozen hebben, worden eerst voor

bespreking aan de afdelingen voorgelegd en vervolgens door de betrokken onderwijscommissie vastgelegd.

Op basis van een bibliografisch onderzoek bepaalt de student/e het onderwerp. In de scriptie confronteert en evalueert hij/zij de verschillende benaderingen van dit onderwerp in de literatuur, en geeft de student/e ook zijn/haar gefundeerde mening. Met dit werk moet de student/e aantonen dat hij/zij de resultaten van een bepaald onderzoek methodisch, systematisch, bevattelijk en in een verzorgde taal kan weergeven. Door het maken van deze scriptie ontwikkelt de student/e verder de reeds in verworven kritische en methodische werkwijze verder en bekwaamt zich verder in het juist formuleren. Daarom is de scriptie een ideale voorbereiding op het schrijven van de masterproef.

2. EVALUATIE

De scriptie staat voor vijf studiepunten.

Tijdens de examenperiode is er een feedbackmoment waarbij de student de gelegenheid krijgt zijn/haar werk voor te stellen; nadien ontwikkelt zich een evaluatief gesprek tussen student, promotor en corrector. Hierbij mag de kritische en objectieve beoordeling niet voorbij gaan aan het te bieden perspectief van progressie.

De promotor en de corrector geven op voorhand op basis van de lectuur van de scriptie elk onafhankelijk een punt op twintig. Daarnaast wordt het feedbackmoment gezamenlijk geëvalueerd via een gemeenschappelijk punt dat promotor en corrector overeenkomen na het gesprek met de student. Dit gemeenschappelijk punt zal 1/3 van de beoordeling innemen.

III. MASTERPROEF - VERHANDELING (Master in de godgeleerdheid en godsdienstwetenschappen)

1. DOEL

Met het schrijven van de masterproef levert de student een eerste eigen bijdrage aan de theologische of godsdienstwetenschappelijke wetenschapsbeoefening: relevante wetenschappelijke literatuur selectief verzamelen en gestructureerd verwerken, godsdienstwetenschappelijke en theologische teksten in de originele taal bestuderen en interpreteren, conclusies formuleren en een eigen standpunt verwoorden. Met het schrijven van de verhandeling levert de student een eerste eigen bijdrage aan de theologische of godsdienstwetenschappelijke wetenschapsbeoefening: relevante wetenschappelijke literatuur selectief verzamelen en gestructureerd verwerken, godsdienstwetenschappelijke en theologische teksten in de originele taal bestuderen en interpreteren, conclusies formuleren en een eigen standpunt verwoorden. Hiertoe is het belangrijk het besluit van de verhandeling bondig en helder weer te geven. Het kan geformuleerd worden in de vorm van enkele stellingen. Een andere mogelijkheid is dat men de gedachtegang van de studie samenvat en de resultaten op overzichtelijke wijze opsomt.

2. KEUZE VAN HET ONDERWERP

2.1. Bij aanvang van de Master kiest de student/e een onderwerp binnen het onderzoeksprogramma van zijn/haar major. Het onderwerp is m.a.w. gekoppeld aan de

keuze van de major; de keuze van de promotor niet noodzakelijk.

Niet-theologische of godsdienstwetenschappelijke onderwerpen in domeinen verwant met de theologie of de religiestudie (zoals kerkelijk recht, godsdienstpsychologie, godsdienstsociologie) komen enkel in aanmerking als ze theologische of godsdienstwetenschappelijke reflectie mogelijk maken.

De onderwerpen die studenten gekozen hebben, worden, naargelang het vakgebied waartoe ze behoren voorgelegd aan de onderzoekseenheden. De professoren gaan na in welke mate de onderwerpen kaderen in de ruime onderzoeksactiviteiten van de betrokken onderzoekseenheid. Voorzien van hun advies wordt de lijst van onderwerpen vervolgens aan de goedkeuring van de betrokken onderwijscommissie onderworpen.

Een lijst van onderwerpen kan geraadpleegd worden op de website van de Faculteit: <http://theo.kuleuven.be/page/thesissen/>

2.2. In uitzonderlijke gevallen kan het gebeuren dat een student/e van onderwerp wil veranderen en/of op een andere promotor beroep wenst te doen. In dit geval moet een nieuw formulier ter goedkeuring aan de Onderwijscommissie voorgelegd worden. Deze beslissing dient genomen te worden na overleg met de vorige promotor en kan gevolgen hebben voor de samenstelling van het onderwijsprogramma (zie Onderwijsregeling).

2.3. De masterproef kan, binnen elke theologische discipline, ook een praktisch-theologisch karakter hebben. Het gaat daarbij om het ‘theologisch reflecteren vanuit de praktijk en met het oog op nieuwe (theologische) theorieën die zinvolle praktijken mogelijk maken’. Een dergelijke masterproef ontwikkelt theorieën die relevant zijn met het oog op het denken en handelen binnen de kerk (christenen), de samenleving en de universiteit. De student laat zien dat hij of zij theologisch kan reflecteren op de praxis (van zichzelf of van anderen). Daarbij geldt als uitgangspunt dat het geloof en het handelen in de concrete praktijk ook bron van theologische kennis kunnen zijn. Bij een dergelijke masterproef zijn de volgende elementen belangrijk:

(1) Analyse van de situatie/praktijk of denken van mensen, in het bijzonder van christenen en van de kerk. (2) Theologische reflectie vanuit deze praktische situatie, aan de hand van literatuuronderzoek. (3) Terugkoppeling naar de praktijk vanuit de vraag: hoe kan de theologische reflectie vruchtbaar zijn voor het leven van mensen?

De analyse van de praktijk kan gebaseerd zijn op verschillende methodologische benaderingen: empirisch onderzoek (kwantitatief, op basis van een uitgebreide schriftelijke bevraging of kwalitatief, aan de hand van interviews of open vragenlijsten), praktijkervaring (aan de hand van stage of vrijwillig engagement), wetenschappelijke literatuurstudie.

De theologische reflectie kan afhankelijk van de discipline waarin de student zich specialiseert (en de major die de student volgt), eerder gericht zijn op bijbels-theologische, systematisch-theologische, theologisch-ethische, historisch-theologische of pastoraaltheologische reflectie. Belangrijk is evenwel dat de theologische reflectie niet los staat van de analyse van de praktijk. Vervolgens worden concrete handelingsopties uitgewerkt.

Bovenstaande driedelige structuur dient als leidraad. De verhandeling kan in principe deze componenten ook via een andere structuur integreren, of kan de drie componenten ook minder duidelijk onderscheiden, maar toch uitgebreid behandelen.

Een student die een dergelijke masterproef met een praktisch-theologische inslag schrijft, kan ook het opleidingsonderdeel ‘pastorale stage: exploratie en reflectie’ in het keuzevakkenpakket opnemen, maar dit is geen verplichting. De praktische component van de masterproef kan elementen uit de stage integreren, maar kan ook op andere vormen van praktijkervaring en/of empirisch onderzoek gebaseerd zijn.

Studenten die een masterproef schrijven binnen de major religiestudie kunnen een

gelijkaardige methodiek hanteren. Indien ze pastorale stage lopen, bijvoorbeeld in een interreligieuze context, kunnen deze ervaringen ook als uitgangspunt voor reflectie op het gebied van de interreligieuze dialoog gelden. Voor dergelijke stages dient overlegd te worden met de coördinator/praktijkassistent van het Interdisciplinair centrum voor religiestudie en interlevensbeschouwelijke dialoog. Indien een masterproef gemaakt wordt over bijvoorbeeld islam, boeddhisme of getuigen van Jehova, zal geen eigenlijke ‘pastorale stage’ kunnen plaatsvinden, al blijft het uiteraard mogelijk de studie van en de reflectie over bepaalde religieuze praktijken (op basis van interviews, participerende observatie, ...) in de masterproef te integreren.

Enkele voorbeelden van onderwerpen, aansluitend bij de theologische majors:

1. Thema: Een christelijke visie op het lijden

(praktisch-theologisch georiënteerde masterproef in systematische of pastoraaltheologie)

1. Analyse en reflectie op elementen van gesprekken, ervaringen bij een pastorale stage in het ziekenhuis.
2. Theologische reflectie in dialoog met de relevante literatuur over deze thematiek.
3. Terugkoppeling: welke visies op het lijden zijn ‘heilzaam’?

2. Thema: Een christelijke visie op schuld en vergeving

(praktisch-theologisch georiënteerde masterproef in moraaltheologie of pastoraaltheologie)

1. Analyse van en reflectie op ervaringen tijdens een pastorale stage in de gevangenis, of analyse van en reflectie op ervaringen opgedaan tijdens interviews/beperkt meewerken met de vzw Suggnomè (daderslachtofferbemiddeling)
2. Theologische reflectie in dialoog met de relevante literatuur over deze thematiek.
3. Terugkoppeling: wat leert de theorie ons over de praktijk?

3. Thema: Interreligieuze dialoog

(praktisch-theologisch georiënteerde masterproef in systematische theologie of pastoraaltheologie)

1. Analyse van en reflectie op ervaringen binnen bijvoorbeeld de Sant’Egidio gemeenschap
2. Theologische reflectie: belang, mogelijkheden en moeilijkheden van interreligieuze dialoog, ... in dialoog met de relevante literatuur over deze thematiek.
3. Terugkoppeling: wat leert de theorie ons voor de praktijk van interreligieuze dialoog

4. Thema: Volwassenencatechese

(praktisch-theologisch georiënteerde masterproef in pastoraaltheologie)

1. Analyse van ervaringen, interviews of pastorale stage in een bezinningscentrum/federatie/... waar elementen van volwassenencatechese worden aangeboden
2. Theologische reflectie omtrent initiatie, kerk-zijn, de relevantie van catechese, ... in dialoog met de relevante literatuur over deze thematiek.
3. Terugkoppeling: wat leert de theorie ons voor de praktijk?

5. Thema: Pacifisme vandaag?

(praktisch-theologisch georiënteerde masterproef in moraaltheologie of pastoraaltheologie)

1. Analyse van interviews en/of pastorale stage bij Pax Christi
2. Theologisch-ethische reflectie omtrent pacifisme in dialoog met de relevante literatuur over deze thematiek.
3. Terugkoppeling: wat leert de theorie ons voor de praktijk?

6. Thema: Duurzame ontwikkeling

(praktisch-theologisch georiënteerde masterproef in moraaltheologie, systematische theologie of pastoraaltheologie)

1. Analyse van ervaringen en eventueel pastorale stage bij milieuverenigingen, bv. wervel – bij voorkeur christelijk geïnspireerde verenigingen.
2. Theologisch-ethische reflectie omtrent duurzame ontwikkeling en/of systematisch theologische (scheppingstheologie) reflectie in dialoog met de relevante literatuur over deze thematiek.
3. Terugkoppeling: wat leert de theorie ons voor de praktijk?

7. Thema: Bijbelcatechese vandaag

(praktisch-theologisch georiënteerde masterproef in bijbel of in pastoraaltheologie)

1. Reflectie over ervaringen, interviews of pastorale stage binnen één van de bisdommen en/of vormingsinstellingen/bezinningscentra omtrent catechese op basis van de bijbel
2. Bijbels-theologische reflectie, mogelijk ook rond één of meerdere bijbelpericopen die in het licht van de praktijk uitvoerig geanalyseerd worden in dialoog met de relevante literatuur over deze thematiek.
3. Terugkoppeling: wat leert de theorie ons voor de praktijk?

8. Thema: Oecumene in de grootstad

(praktisch-theologisch georiënteerde masterproef in systematische theologie of in pastoraaltheologie)

1. Reflectie over ervaringen, interviews of pastorale stage bij organisaties die actief met oecumene bezig zijn (bijvoorbeeld samenwerkingsverband De Loodsen – Protestants sociaal centrum, Antwerpen)
2. Systematisch-theologische reflectie omtrent oecumene
3. Terugkoppeling: wat leert de theorie ons voor de praktijk?

9. Thema: De erfenis van Don Bosco

(praktisch-theologisch georiënteerde masterproef in kerkgeschiedenis of in pastoraaltheologie)

1. Reflectie over pastorale stage op de vormingsdienst van de Salesianen, of over ervaringen op speelpleinen van Don Bosco
2. Historisch-theologische reflectie over de erfenis van Don Bosco in dialoog met de relevante literatuur over deze thematiek.
3. Terugkoppeling: wat leert ons de theorie voor de praktijk

10. *Thema: Theologie van hemel, hel en verlossing*

(praktisch-theologische masterproef, aansluitend bij systematische theologie)

1. Kwalitatief-empirische bevraging: interviews met mannen en vrouwen over hun geloof in hemel, hel, verlossing
2. Theologische reflectie in dialoog met de relevante literatuur over hemel, hel en verlossing, in confrontatie met de visies uit punt 1.
3. Aanbevelingen: hoe ziet een levengevend geloof in hemel, hel, verlossing eruit en hoe kunnen mensen in dit levengevend geloof gestimuleerd worden?

11. *Thema: Charismata van vrouwen*

(praktisch-theologische masterproef, aansluitend bij bijbel)

1. Onderzoek naar bijbelse betekenissen van charismata en ‘charismata van vrouwen’ op basis van de relevante literatuur over deze thematiek.
2. Bevraging van vrouwen over hun leven en hun ‘charismata’
3. Aanbevelingen: hoe kunnen in de kerk vrouwelijke charismata meer ernstig genomen worden.

12. *Thema: Kloosterorden en armoede*

(praktisch-theologische masterproef, aansluitend bij kerkgeschiedenis)

1. Onderzoek naar hedendaagse beleving van de gelofte van armoede bij bedelorden
2. Historische reflectie in dialoog met de relevante literatuur over deze thematiek.
3. Aanbevelingen voor vormen van kerkelijk leven vandaag

13. *Spiritualiteit van de arkgemeenschap*

(praktisch-theologische masterproef, aansluitend bij pastoraaltheologie)

1. Stage of eigen ervaringen binnen de arkgemeenschap
2. Praktisch theologische reflectie in dialoog met de relevante literatuur over deze thematiek.
3. Aanbevelingen

14. *Solidariteit vanuit christelijke perspectief*

(praktisch-theologische masterproef, aansluitend bij theologische ethiek)

1. Stage, interviews, ... bij Broederlijk Delen of andere solidariteitsorganisaties
2. Theologisch-ethische reflectie
3. Aanbevelingen voor het sociale handelen van de kerk en de samenleving

15. *Werk en werkloosheid vanuit christelijk-theologisch perspectief*

(praktisch-theologische masterproef, aansluitend bij praktische theologie (diakonie) of sociale ethiek)

1. Analyse van recente case-studies (bv. Volkswagen)
2. Theologisch-ethische reflectie in dialoog met de relevante literatuur over deze thematiek.
3. Aanbevelingen voor kerk en samenleving

3. PROMOTOR

3.1. De masterproef wordt geschreven onder de leiding van een lid van het zelfstandig of bijzonder academisch personeel (postdoctoraal onderzoeker).

3.2. Indien het onderwerp van de masterproef twee vakgebieden bestrijkt, kan een beroep gedaan worden op een co-promotor, die samen met de promotor het onderzoek zal leiden. Als er naast de feitelijke promotor ook een promotor *de iure* of een co-promotor is, ondertekent deze laatste eveneens het formulier dat ter goedkeuring aan de Onderwijscommissie wordt voorgelegd.

3.3. Wanneer de promotor voorziet voor lange tijd afwezig te zijn, doet hij/zij er goed aan in overleg met de coördinator van de onderzoekseenheid, en na de student/e gehoord te hebben, een copromotor aan te spreken, die in de tussenperiode de verhandeling kan leiden. Het spreekt vanzelf dat daarover duidelijke afspraken tussen de promotor en de copromotor dienen te worden gemaakt.

3.4. Alvorens de tekst van de verhandeling in te dienen, moet de student/e het manuscript aan de promotor (en copromotor) voorleggen.

4. OMVANG

De verhandeling telt ongeveer 40 bladzijden (20.000 woorden) en is geschreven in correct Nederlands, Engels, Duits of Frans. Opteert de student ervoor om zijn verhandeling in een vreemde taal te schrijven, dan moet hij/zij een samenvatting in het Nederlands toevoegen. De verhandeling staat voor 16 studiepunten in het vierde studiejaar.

5. EVALUATIE

De masterproef staat voor 16 studiepunten. Deze wordt ingediend mits instemming van de promotor. Indien de student de masterproef indient zonder toestemming van de promotor, treedt deze de facto als derde corrector op. De masterproef wordt beoordeeld door de commissie (de promotor en twee correctoren). De som van de gegeven punten bedraagt 100 (promotor 40, correctoren elk 20 en een gemeenschappelijk punt 20).

De student presenteert zijn/haar masterproef. Hij/zij zet de probleemstelling uiteen, geeft een overzicht en beoordeling van het onderzoek en formuleert de belangrijkste onderzoeksresultaten. Daarna volgt een discussie, waarin de promotor, de correctoren en eventueel de andere toehoorders vragen en opmerkingen kunnen formuleren. De gehele sessie duurt 45 minuten, waarvan er 15 minuten voorbehouden zijn voor de presentatie van de student.

IV. MASTERPROEF – SCRIPTIE of VELDWERK/STAGE MET ONDERZOEKSRAPPORT (Master in de wereldgodsdiensten, de interreligieuze dialoog en de religiestudie)

Studenten uit de Master in de wereldgodsdiensten, interreligieuze dialoog en religiestudie kunnen opteren voor ‘stage of veldwerk met onderzoeksrapport’ als masterproef of voor een scriptie. Hieronder worden eerst de vereisten voor de stage/het veldwerk met onderzoeksrapport beschreven, en daarna wordt ingegaan op de scriptie.

1. STAGE/VELDWERK MET ONDERZOEKSRAPPORT

De optie Stage/veldwerk met onderzoeksrapport bestaat uit twee aparte OPO, die desgewenst ook in twee verschillende academiejaren kunnen worden afgelegd: een OPO Stage/veldwerk praktijk dat (met inbegrip van het eindverslag) staat voor 10 stp en een OPO Stage/veldwerk Onderzoeksrapport dat eveneens op 10 stp is begroot.

a. Organisatie van de stage/het veldwerk

Kiezen studenten voor *veldwerk*, dan bestuderen ze, in binnen- of buitenland en vanuit een godsdienstwetenschappelijk perspectief, via o.m. participerende observaties en interviews, een hedendaags religieus fenomeen. Kiezen ze voor een stage dan zijn ze, in binnen- of buitenland, werkzaam in een organisatie die actief is op het terrein van de interreligieuze dialoog of de geloofscommunicatie in een interculturele context.

De *stage* (250 uur ter plaatse, werk thuis niet inbegrepen) wordt begeleid door een ZAP-verantwoordelijke, een praktijklector en een (lokale) stagementor. Wordt gekozen voor veldwerk dan wordt waar mogelijk en zinvol naast de ZAP-verantwoordelijke en de praktijklector een (lokale) veldwerkmentor ingeschakeld. Ook hier wordt 250 uur

verwacht, inclusief het uitschrijven van eventuele interviews.

In eerste instantie voert de student(e) één of meerdere verkennende gesprekken met de ZAP-mentor van de gekozen optie (Wereldgodsdiensten en interreligieuze dialoog, Islam of Religiestudie). Via deze gesprekken, waarin diverse mogelijkheden worden aangereikt en de student(e) ook eigen voorstellen kan doen, komt men, na verdere gesprekken met ook de praktijklector en eventueel ook andere ZAP-leden van de faculteit, tot een uiteindelijk voorstel. Deze stage/veldwerk-voorstellen worden aan de stuurgroep WIDR voorgelegd, waarna de onderwijscommissie ze vastlegt.

De stage/het veldwerk omvat in principe één week introductie- of kennismakingsstage of introducerend veldwerk; één dag per week gedurende het eerste semester een sector of activiteit bijhouden en een volledige stage/veldwerk, d.i. drie aaneensluitende dagen per week in het tweede semester tot Pasen. Men kan ook opteren voor een aaneensluitend binnenlands of buitenlands stage/veldwerk. De supervisie loopt over de hele periode van de stage/het veldwerk.

b. Logboek, rapportering en eindverslag

De student/e legt een logboek aan. Daarin wordt voor elke werkdag de tijdsbesteding, de observaties en de verworven inzichten nauwgezet genoteerd.

Tijdens elke langere aaneensluitende periode van stage/veldwerk wordt wekelijks via e-mail en aan de hand van het logboek kort verslag uitgebracht bij de praktijklector. Ter voorbereiding en afronding van elke langere aaneensluitende periode van stage/veldwerk wordt een afspraak gemaakt met de praktijklector.

Aan het eind van de stage/het veldwerk wordt door de student een eindverslag (7-10 blz.) opgesteld. Dit verslag wordt uitgebreid besproken tijdens een eindevaluatiegesprek met de ZAP-verantwoordelijke en de praktijklector en, in het geval een stage, de stagementor. De stage/het veldwerk wordt beoordeeld via één gemeenschappelijk punt (10 studiepunten) dat de som is van individuele quoteringen gegeven door praktijklector en ZAP-verantwoordelijke en, in het geval van een stage, de stagementor. Het stage-/veldwerkresultaat is een integraal onderdeel van de masterproef. Het gewicht van de stage/het veldwerk is identiek aan het gewicht van het thesispunt van de promotor van het onderzoeksrapport. De praktijklector brengt verslag uit tijdens de vergadering van de stuurgroep WIDR.

c. Onderzoeksrapport (10 studiepunten)

Aan de stage/veldwerk is ook het schrijven van een onderzoeksrapport verbonden. Dit is in het Nederlands, Engels, Frans of Duits geschreven en zet, uitgaande van een concrete probleemstelling of onderzoeksvraag, in een afgerond geheel van 15-20 bladzijden (7 500-10 000 woorden) één of meerdere aspecten of resultaten van de stage/veldwerk op een methodische wijze uiteen, in dialoog met de heersende wetenschappelijke inzichten.

2. SCRIPTIE

a. Doel

In zijn/haar scriptie behandelt de student/e een origineel onderzoeksontwerp m.b.t. wereldgodsdiensten, interreligieuze dialoog en/of religiestudie. De studie beantwoordt aan de vereisten van wetenschappelijk onderzoek en is gebaseerd op een zelfstandige verwerking van primaire bronnen, studies en vakliteratuur in verband met het

behandelde onderwerp en eventueel eigen empirisch onderzoek

b. Keuze van het onderwerp

De scriptie kan een onderwerp in verband met wereldgodsdiensten, interreligieuze dialoog en religiestudie behandelen. De lijst met onderwerpen kan geraadpleegd worden op <http://theo.kuleuven.be/page/thesissen/>. Studenten kunnen ook zelf een onderwerp voorstellen. De onderwerpen die studenten gekozen hebben, worden eerst voor bespreking aan de stuurgroep WIDR, en, zo van toepassing, een onderzoekseenheid voorgelegd en vervolgens door de onderwijscommissie vastgelegd. De onderwerpen moeten worden ingediend voor half november (zie hiervoor academische kalender) op het faculteitssecretariaat.

c. Promotor

De scriptie wordt geschreven onder de leiding van een lid van het zelfstandig of bijzonder academisch personeel (postdoctoraal onderzoeker). Indien het onderwerp van de onderzoeksscriptie twee vakgebieden bestrijkt, kan een beroep gedaan worden op een copromotor, die samen met de promotor het onderzoek zal leiden. De copromotor ondertekent eveneens het formulier dat ter goedkeuring aan de onderwijscommissie wordt voorgelegd. Wanneer de promotor voor lange tijd afwezig is, dient er in overleg met de voorzitter van het Interdisciplinair centrum voor religiestudie, en na de student/e gehoord te hebben, een copromotor aangesteld te worden, die in de tussenperiode de scriptie kan leiden.

d. Omvang

De scriptie telt ongeveer 50 bladzijden (25 000 woorden) en is geschreven in correct Nederlands, Engels, Duits of Frans. Opteert de student ervoor om zijn/haar scriptie in één van de genoemde talen te schrijven, dan moet hij/zij een samenvatting in het Nederlands toevoegen.

e. Evaluatie

De scriptie wordt na goedkeuring door de promotor ter beoordeling aan de verhandlingscommissie (promotor en twee correctoren) voorgelegd. De leden van deze commissie worden aangeduid door de vergadering van de coördinatoren van de onderzoekseenheden en het Interdisciplinair centrum voor religiestudie en interlevensbeschouwelijke dialoog en de voorzitters en/of secretarissen van de onderwijscommissies voorgezeten door de vicedecaan onderwijs van de Faculteit. De scriptie wordt beoordeeld door de promotor (40 punten) en twee correctoren die de scriptie elk op 20 punten beoordelen. Het gemeenschappelijke cijfer is de weergave van een gezamenlijke evaluatie van de thesis en de publieke presentatie (20 punten). Het uiteindelijke cijfer wordt verkregen door de optelling van de individuele cijfers en het gemeenschappelijke cijfer.

De evaluatie van de scriptie bestaat uit een publieke presentatie van de resultaten van het onderzoek door de student en een gesprek met de promotor en correctoren. De evaluatie verloopt in de regel op de volgende wijze:

(a) Overleg tussen de promotor en de correctoren. De promotor en de correctoren evalueren de ingediende scriptie aan de hand van vijf criteria: (1) persoonlijke aanpak

van het onderwerp; (2) verantwoorde opbouw en structuur van het werk; (3) grondigheid van de behandeling; (4) kritische zin; (5) taal en stijl.

(b) Voorstelling van de scriptie en gesprek met de student/e. De student presenteert zijn/haar scriptie. Hij/zij zet de probleemstelling uiteen, geeft een overzicht van het verrichte onderzoek en formuleert de belangrijkste onderzoeksresultaten. Daarna volgt een discussie, waarin de promotor, de correctoren en eventueel de andere toehoorders vragen en opmerkingen kunnen formuleren.

(c) Eindevaluatie door de promotor en de correctoren, in afwezigheid van de student/e. De gehele sessie duurt 45 minuten, waarvan er 15 minuten voorbehouden zijn voor de presentatie van de student.

V. MASTERPROEF of ONDERZOEKSSCRIPTIE (Master in de gespecialiseerde studies in de godgeleerdheid en de godsdienstwetenschappen)

1. DOEL

1.1. De studenten van de Master in de gespecialiseerde studies in de godgeleerdheid en de godsdienstwetenschappen, optie Theologie en religiestudie schrijven, onder de leiding van een lid van het zelfstandig of bijzonder academisch personeel (postdoctoraal onderzoeker), in het domein van hun major een onderzoeksscriptie, die publiek gepresenteerd wordt.

In de onderzoeksscriptie behandelt de student/e een origineel theologisch of godsdienstwetenschappelijk onderzoeksontwerp. Dit kan een afgerond betoog zijn of een *status quaestionis* waarin de stand van het onderzoek wordt aangegeven. Het onderwerp van de onderzoeksscriptie is gekoppeld aan de keuze van de major. De studie beantwoordt aan de vereisten van wetenschappelijk onderzoek en is gebaseerd op een zelfstandige verwerking van primaire bronnen en vakliteratuur in verband met het behandelde onderwerp. De onderzoeksscriptie geeft daarbij een gestructureerd overzicht van de stand van het onderzoek in verband met het behandelde thema: de evaluatie van het onderwerp, het aangeven van nieuwe onderzoeksdomeinen en probleemstellingen en de formulering van mogelijke onderzoekshypothesen.

1.2. De studenten van de Master in de gespecialiseerde studies in de godgeleerdheid en de godsdienstwetenschappen, optie Praktische theologie: academische pastoraatsopleiding, schrijven, onder leiding van een lid van het zelfstandig of bijzonder academisch personeel (postdoctoraal onderzoeker) een onderzoeksscriptie, die publiek gepresenteerd wordt. In zijn/haar onderzoeksscriptie behandelt de student een origineel praktisch-theologisch onderzoeksontwerp. Dit kan een afgerond betoog zijn of een *status quaestionis* waarin de stand van het onderzoek wordt aangegeven. De studie beantwoordt aan de vereisten van wetenschappelijk onderzoek en is gebaseerd op een zelfstandige verwerking van primaire bronnen en vakliteratuur in verband met het behandelde onderwerp.

De onderzoeksscriptie vertrekt vanuit een bereflecteerd element van de stage (beschrijving van ervaring, werkmateriaal,...) (1). De onderzoeksscriptie beoogt vervolgens een theoretische en met literatuur onderbouwde reflectie op deze thematiek (2). De onderzoeksscriptie geeft een gestructureerd overzicht van de stand van het onderzoek in verband met het behandelde thema: de evaluatie van het onderwerp, het aangeven van nieuwe onderzoeksdomeinen en probleemstellingen en de formulering van mogelijke onderzoekshypothesen. De onderzoeksscriptie sluit af met impulsen voor de praktijk (3). In bijlagen (die niet meetellen in de 35 bladzijden) kunnen elementen van

interviews of casussen opgenomen worden. In de onderzoeksscriptie zelf staat de reflectie op de praktijk en het literatuuronderzoek centraal. Bronnen uit de praktijk kunnen enkel samenvattend in de onderzoeksscriptie opgenomen worden.

Met het schrijven van de onderzoeksscriptie levert de student een kritische bijdrage aan de praktisch-theologische wetenschapsbeoefening: reflecteren over concrete praktijken op het vlak van pastoraat en geleefde religie, relevante wetenschappelijke literatuur selectief verzamelen en gestructureerd verwerken, praktisch-theologische teksten in de originele taal bestuderen en interpreteren, conclusies formuleren en een eigen standpunt verwoorden met het oog op (nieuwe impulsen voor) de praktijk.

2. KEUZE VAN HET ONDERWERP

2.1. Bij aanvang van de MANAMA kiest de student (eventueel in het verlengde van de verhandeling van het vierde jaar) een onderwerp binnen het onderzoeksprogramma van zijn/haar major. Het onderwerp is m.a.w. gekoppeld aan de keuze van de major; de keuze van de promotor niet noodzakelijk.

Niet-theologische of godsdienstwetenschappelijke onderwerpen in domeinen verwant met de theologie of de religiestudie (zoals kerkelijk recht, godsdienstpsychologie, godsdienstsociologie) komen enkel in aanmerking als ze theologische of godsdienstwetenschappelijke reflectie mogelijk maken.

De onderwerpen die studenten gekozen hebben, worden, naargelang het vakgebied waartoe ze behoren voorgelegd aan de onderzoekseenheden of het Interdisciplinair centrum voor religiestudie en interlevensbeschouwelijke dialoog. De professoren gaan na in welke mate de onderwerpen kaderen in de ruime onderzoeksactiviteiten van de betrokken onderzoekseenheid of het centrum. Voorzien van hun advies wordt de lijst van onderwerpen vervolgens aan de goedkeuring van de betrokken onderwijscommissie onderworpen.

2.2 Voor studenten uit de optie Praktische theologie is het onderwerp gekoppeld aan de stage. Studenten die gekozen hebben voor de optie Praktische theologie: academische pastoraatsopleiding kunnen bij het schrijven van hun onderzoeksscriptie de inzichten opgedaan tijdens de uitgebreide stage (16 studiepunten) verwerken en kiezen ook hun onderwerp in functie van het gehele leerproces van de masterproef.

2.3. In uitzonderlijke gevallen kan het gebeuren dat een student/e van onderwerp wil veranderen en/of op een andere promotor een beroep wenst te doen. In dit geval moet een nieuw formulier ter goedkeuring aan de Onderwijscommissie voorgelegd worden. Deze beslissing dient genomen te worden na overleg met de vorige promotor en kan gevolgen hebben voor de samenstelling van het onderwijsprogramma.

3. PROMOTOR

3.1. De onderzoeksscriptie wordt geschreven onder de leiding van een lid van het zelfstandig of bijzonder academisch personeel (postdoctoraal onderzoeker).

3.2. Indien het onderwerp van de onderzoeksscriptie twee vakgebieden bestrijkt, kan een beroep gedaan worden op een copromotor, die samen met de promotor het onderzoek zal leiden.

Als er naast de feitelijke promotor ook een promotor *de iure* of een copromotor is, ondertekent deze laatste eveneens het formulier dat ter goedkeuring aan de

Onderwijscommissie wordt voorgelegd.

3.3. Wanneer de promotor voorziet voor lange tijd afwezig te zijn, doet hij/zij er goed aan in overleg met de coördinator van de onderzoekseenheid, en na de student/e gehoord te hebben, een copromotor aan te spreken, die in de tussenperiode de onderzoeksscriptie kan leiden. Het spreekt vanzelf dat daarover duidelijke afspraken tussen de promotor en de copromotor dienen te worden gemaakt.

3.4. Alvorens de tekst van de verhandeling in te dienen, moet de student/e het manuscript aan de promotor (en copromotor) voorleggen.

4. OMVANG

4.1. Voor studenten uit de optie Theologie en religiestudie telt de onderzoeksscriptie ongeveer 50 bladzijden (25 000 woorden) en is geschreven in correct Nederlands, Engels, Duits of Frans. Opteert de student ervoor om zijn/haar onderzoeksscriptie in een vreemde taal te schrijven, dan moet hij/zij een samenvatting in het Nederlands toevoegen. In de optie Theologie en religiestudie staat de masterproef voor 20 studiepunten in het vijfde studiejaar.

4.2. Studenten die rechtstreeks werden toegelaten tot het vierde jaar (en geen scriptie 2 in de bachelor geschreven hebben), kunnen in het vijfde jaar, optie Theologie en religiestudie hun uitgebreide scriptie uitwerken tot een onderzoeksscriptie (80 à 100 bladzijden). Hetzelfde geldt voor studenten die bij de aanvang van het vierde jaar een nieuw onderwerp of een nieuwe promotor hebben gekozen.

4.3. Indien de student de optie Praktische theologie volgt, telt de onderzoeksscriptie ongeveer 35 bladzijden (17 000 woorden) en is geschreven in correct Nederlands, Engels, Duits of Frans. Opteert de student ervoor om zijn/haar onderzoeksscriptie in een vreemde taal te schrijven, dan moet hij/zij een samenvatting in het Nederlands toevoegen. In de optie Praktische theologie staat de masterproef (m.i.v. praktisch theologische stage) voor 26 studiepunten. Hierbij telt de stage voor 16 studiepunten, de onderzoeksscriptie voor 10 studiepunten.

5. EVALUATIE

5.1. De onderzoeksscriptie wordt voorgelegd in het jaar dat men inschrijft voor de examens voor het behalen van de academische graad van Master in de gespecialiseerde studies in de godgeleerdheid en de godsdienstwetenschappen. Wie ten laatste in de septemberzittijd van hetzelfde academisch jaar de onderzoeksscriptie niet heeft ingediend, is niet geslaagd. Hier gelden de regels van het vigerende *Examenreglement* van de K.U.Leuven.

5.2. De onderzoeksscriptie wordt na goedkeuring door de promotor ter beoordeling aan de verhandelingscommissie (promotor en twee correctoren) voorgelegd. De leden van deze commissie worden aangeduid door de vergadering van de coördinatoren van de onderzoekseenheden en het Interdisciplinair centrum voor religiestudie en interlevensbeschouwelijke dialoog en de voorzitters en/of secretarissen van de Onderwijscommissies voorgezeten door de vicedecaan onderwijs van de Faculteit. De onderzoeksscriptie wordt zoals de verhandeling beoordeeld door de promotor (40 punten) en twee correctoren die de onderzoeksscriptie elk op 20 punten beoordelen. Het

gemeenschappelijke cijfer is de weergave van een gezamenlijke evaluatie van de thesis en de publieke presentatie (40 punten).

5.3. De evaluatie van de verhandeling bestaat uit een publieke presentatie van de resultaten van het onderzoek door de student en een gesprek met de promotor en correctoren.

De evaluatie verloopt in de regel op de volgende wijze:

(a) Overleg tussen de promotor en de correctoren. De promotor en de correctoren evalueren de ingediende onderzoeksscriptie aan de hand van vijf criteria: (1) persoonlijke aanpak van het onderwerp; (2) verantwoorde opbouw en structuur van het werk; (3) grondigheid van de behandeling; (4) kritische zin; (5) taal en stijl.

(b) Voorstelling van de onderzoeksscriptie en gesprek met de student/e. De student/e presenteert de onderzoeksscriptie in een openbare lezing van 30 minuten. Hij/zij zet de probleemstelling uiteen, geeft een overzicht en beoordeling van het onderzoek en formuleert de belangrijkste onderzoeksresultaten. Daarna volgt een discussie, waarin de promotor, de correctoren en de andere toehoorders vragen en opmerkingen kunnen formuleren. De gehele sessie duurt ongeveer één uur.

(c) Eindevaluatie door de promotor en de correctoren, in afwezigheid van de student/e.

VI. PROEFSCHRIFT

Zie het *Bijzonder Reglement voor het Doctoraatsexamen met Proefschrift*:
<http://theo.kuleuven.be/page/doctoraat/>

HOOFDSTUK III TYPOGRAFISCH RICHTSNOER

I. VORMGEVING

1. FORMAAT

Scripties en masterproeven worden ingeleverd op A4-formaat (recto). Doctoraatsproefschriften worden ingeleverd op A5-formaat, recto verso. Verhandelingen en proefschriften moeten ook worden ingebonden met een stevige kaft met de titel erop gedrukt.

2. TITEL

Boven:	KATHOLIEKE UNIVERSITEIT LEUVEN Faculteit Theologie en Religiewetenschappen
Midden:	TITEL, met eventueel ondertitel en volume
Beneden rechts:	Masterproef (verhandeling) tot verkrijging van de graad van Master in de godgeleerdheid en de godsdienstwetenschappen door Voornaam NAAM
Beneden links:	Promotor Prof. Dr. Voornaam NAAM Copromotor Prof. Dr. Voornaam NAAM
Onder:	jaar

ANDERE AANDUIDINGEN AANGAANDE DE TE VERWERVEN ACADEMISCHE GRAAD:

- Scriptie. Bachelor in de godgeleerdheid en de godsdienstwetenschappen (Tweede gedeelte)
- Scriptie. Bachelor in de godgeleerdheid en de godsdienstwetenschappen (Derde gedeelte)
- Scriptie. Bachelor in de godgeleerdheid en de godsdienstwetenschappen (Verkort programma)
- Masterproef (verhandeling) tot verkrijging van de graad van Master in de godgeleerdheid en de godsdienstwetenschappen
- Masterproef (scriptie) tot verkrijging van de graad van Master in de wereldgodsdiensten, de interreligieuze dialoog en de religiestudie
- Masterproef (stage/veldwerk met onderzoeksrapport) tot verkrijging van de graad van Master in de wereldgodsdiensten, de interreligieuze dialoog en de religiestudie
- Masterproef (onderzoeksscriptie) tot verkrijging van de graad van Master in de gespecialiseerde studies in de godgeleerdheid en de godsdienstwetenschappen, optie Theologie en Religiestudie
- Masterproef (onderzoeksscriptie) tot verkrijging van de graad van Master in de gespecialiseerde studies in de godgeleerdheid en de godsdienstwetenschappen, optie Praktische Theologie: Academische Pastoraatsopleiding
- Proefschrift tot verkrijging van de graad van Doctor in de Godgeleerdheid

In het tweede en derde jaar gebruikt men de term “scriptie”, in het vierde jaar gebruikt men de term “masterproef - verhandeling” (voor de Master in de godgeleerdheid en de godsdienstwetenschappen) en “masterproef – scriptie” of “masterproef – stage/veldwerk met onderzoeksrapport” (Master in de wereldgodsdiensten, de interreligieuze dialoog en religiestudie) en in het vijfde jaar “masterproef - onderzoeksscriptie”. De term “proefschrift” wordt alleen gebruikt voor een doctoraat.

3. SAMENSTELLING EN NUMMERING VAN DE BLADZIJDEN

Het *inleidend gedeelte* (of voorwerk) wordt aan de hand van Romeinse cijfers genummerd

I	Titelblad
II	Woord vooraf
III	Inhoudstafel
IV	Bibliografie (eventueel voorafgegaan door een lijst met afkortingen)
V	Inleiding

Voor de *eigenlijke tekst* worden Arabische cijfers gebruikt. Voor appendices loopt de paginering in Arabische cijfers door.

De paginanummers worden aangebracht in de rechterbovenhoek van elke bladzijde. De bladzijden I en II (met titel en opdracht) worden meegeteld maar het paginanummer wordt *niet* afgedrukt. Ook op andere bladzijden met een hoofdtitel (bv. van een nieuw hoofdstuk) wordt het (meegetelde) paginanummer niet gedrukt. Kopregels kunnen worden aangebracht, in cursief of in klein kapitaal.

4. BLADSCHIKKING EN WEERGAVE VAN DE TEKST

De *structurering* binnen de tekst gebeurt bij voorkeur als volgt:

HOOFDSTUK I. IN KAPITAAL

§ 1. EERSTE NIVEAU

A. TWEDE NIVEAU

1. Derde niveau

a. Vierde niveau

Bij een minder ingrijpende onderverdeling kunnen de niveaus één en twee (§ 1 en A) weggelaten worden.

Men kan ook binnen elk hoofdstuk de decimale onderverdeling 1.1. en 1.1.1., etc. gebruiken. Het verdient aanbeveling deze onderverdeling niet te ver door te voeren.

Aanbevolen marges en insprong

- Rugmarge (links): 3 à 4 cm; snedemarge (rechts): 2 à 3 cm

- Kopmarge (boven) en voetmarge (onder): 2,5 à 3,5 cm

Bij nieuwe alinea's wordt een insprong gegeven van ca. 1 cm breedte. Tussen twee alinea's wordt geen blanco regel aangebracht.

Lettergrootte en interlinie

De *lettergrootte* is niet meer dan 12 punt en niet minder dan 9 punt. De tekst wordt bij voorkeur in 11 punt weergegeven, de voetnoten in 9 of 10 punt.

De *interlinie* kan variëren van 1 tot 1.2. De tekst wordt bij voorkeur uitgelijnd.

Voetnoten

De aantekeningen worden niet na elkaar afgedrukt achteraan in het werk (als eindnoten), maar opgenomen in de vorm van voetnoten. De voetnoten worden doorlopend genummerd (bv. per hoofdstuk). Ze zijn van de tekst gescheiden door een korte volle lijn, gealigneerd met de linkermarge.

In de tekst wordt het cijfer dat naar de voetnoot verwijst (de nootmarkering) in superscript weergegeven, bij voorkeur aan het einde van een zinsdeel, *vóór* het afsluitende leesteken en, indien na een citaat, *na* het aanhalingsteken (bv.: "... laatste woord"¹).

In de voetnoot zelf schrijft men het gewone cijfer, gevolgd door een punt, of het cijfer in superscript, en voorafgegaan door een insprong. Opeenvolgende voetnoten worden niet door extra tussenruimte van elkaar gescheiden.

Citaten

Letterlijk geciteerde teksten worden tussen dubbele aanhalingstekens geplaatst en niet cursief geschreven. Aperte fouten in de originele tekst worden niet verbeterd maar vergezeld van een commentariërende [*sic*]. Deze rechte haakjes worden altijd gebruikt om aan te duiden wat men zelf heeft toegevoegd in de geciteerde tekst.

Blokcitaten kunnen worden gebruikt voor de weergave van uitvoerige tekscitaten. Zij worden weergegeven door een insprong die de linkermarge (en meestal ook de rechtermarge) verplaatst. Zij worden van de lopende tekst gescheiden door een blanco regel *vóór* en *na* het citaat. Aanhalingstekens worden niet aangebracht. Blokcitaten kunnen worden weergegeven in een kleinere letter (zoals in dit voorbeeld). Meestal volgt de verwijzing naar de voetnoot op het einde van het blokcitaat.

Wanneer citaten niet uit de oorspronkelijke bron, maar uit de tweede hand zijn overgenomen, wordt dit uitdrukkelijk vermeld, bv. door *na* het citaat een verkorte verwijzing naar het oorspronkelijke werk op te nemen (auteur, titel, jaar van uitgave), gevolgd door: "(geciteerd in ...)", met volledige verwijzing naar de gebruikte secundaire bron.

Al deze regels van citeren gelden voor alle bronnen, niet allen gedrukte, maar ook elektronische (bv. internet)

Cursief

Woorden in een vreemde taal en transscripties (bv. *anima*, *theios anèr*) worden cursief weergegeven, behalve wanneer men ze gebruikt in het oorspronkelijk schrift (zoals het Grieks, Hebreeuws). Citaten in een vreemde taal staan in romein tussen aanhalingstekens; cf. *supra*. Ook titels van boeken of artikelen, vermeld in de lopende tekst, worden cursief weergegeven. Andere niet-Nederlandse woorden, zoals namen van instellingen (bv. World Council of Churches) worden doorgaans niet gecursiveerd.

Blanco regels en spaties

Blanco regels worden alleen geplaatst *vóór* en *na* titels en *vóór* en *na* blokcitaten. Ze worden in de regel niet tussen alinea's of tussen voetnoten geplaatst.

In de lopende tekst worden spaties alleen geplaatst *na* de leestekens. Dus: geen spatie voor komma, punt, kommapunt, dubbelepunt, vraagteken, uitroepingsteken, enz.

Er is echter ook geen spatie *na* een punt of komma tussen twee cijfers (bv. 1.1.; Mc 4,5.8), of tussen twee of meerdere opeenvolgende leestekens (bv. "[...]" of ["...!"]).

Spelling

– Voor de spelling, het gebruik van hoofdletters, enz. raadpleegt men het best de *Woordenlijst Nederlandse Taal*, Den Haag, Sdu; Antwerpen, Standaard, 1995 (herziene uitgave 2005), het zgn. Groene Boekje (ook verkrijgbaar als *Elektronisch Groene boekje*

op cd-rom, of op het web te raadplegen op <http://woordenlijst.org>). Deze gegevens vindt men, naast richtlijnen in verband met het gebruik van leestekens, ook in *Van Dale Groot Woordenboek der Nederlandse taal*, Utrecht, Van Dale Lexicografie, ¹⁴2008 (ook op cd-rom; zie ook op het web: www.vandale.nl).

– Voor de schrijfwijze van persoons- en plaatsnamen uit de Bijbel gebruikt men de door NBG en BBG uitgegeven *Bijbelse namen. Lijst van bijbelse persoonsnamen*, Haarlem, Nederlands Bijbelgenootschap; Brussel, Belgisch Bijbelgenootschap ⁵1988 (bv. Matteüs, Betlehem).

– Vaak gebruikte afkortingen zijn opgenomen in Bijlage I.

Leestekens

Een komma plaatst men tussen een hoofdzin en een bijzin of tussen twee bijzinnen, behalve vóór onderwerps- en voorwerpszinnen (bv. “hij zei dat...”) en afhankelijke vraagzinnen en vóór relatiefzinnen die men niet uit de zin kan weglaten.

Dubbele aanhalingstekens gebruikt men voor citaten, ook voor een geciteerd woord uit bv. een evangeliever.

Een leesteken vóór een afsluitend aanhalingsteken laat men weg; indien nodig, plaatst men zonder spatie een leesteken na het aanhalingsteken (bv.: ... kunnen we afsluiten met de woorden van Hölderlin: “Schweigen müssen wir oft; es fehlen uns heilige Namen”). Een vraagteken en een uitroepsteken daarentegen worden wel behouden (bv.: ... vraagstelling van Kant: “Wat mag ik hopen?”).

Dubbele aanhalingstekens binnen dubbele aanhalingstekens worden enkele aanhalingsstekens: “...”.

Ronde haakjes binnen ronde haakjes worden rechte haakjes: ([...]).

II. BESCHRIJVING VAN BRONNEN EN WERKEN

In deze richtlijnen wordt aan één manier van bibliografische verwijzingen de voorkeur gegeven, nl. het systeem dat toegepast wordt in het tijdschrift *Ephemerides Theologicae Lovanienses*. Het spreekt vanzelf dat er nog andere mogelijkheden zijn, of dat binnen het voorgehouden systeem gevarieerd kan worden. In dit alles is de belangrijkste regel dat men *consequent* is. Ook de verwijzing naar elektronische bronnen is in dit overzicht opgenomen (zie B.).

Leestekens

In bibliografische verwijzingen worden leestekens volgens specifieke regels gebruikt. Een *komma* wordt gebruikt om opeenvolgende inlichtingen van diverse aard te onderscheiden, een *kommapunt* om gelijklopende inlichtingen te onderscheiden (bv. vermelding van verschillende edities) en een *punt* om elementen van eenzelfde gegeven (zo nodig) te onderscheiden (bv. titel en ondertitel). Elke bibliografische annotatie eindigt met een punt.

1. GESCHREVEN BRONNEN EN WERKEN

a. Boeken

De bibliografische annotatie van boeken vermeldt auteur, titel, aantal delen, plaats, uitgever en jaar van uitgave. Deze gegevens worden overgenomen van het titelblad, en niet

bv. van de omslag of de stofwikkkel (ook wanneer deze informatie vollediger of correcter lijkt).

Informatie die niet op de titelbladzijde te vinden is wordt van elders in het boek overgenomen (bv. in de colofon). Informatie die niet in de publicatie vermeld maar toch gekend is (bv. auteur, jaartal), wordt tussen rechte haakjes vermeld.

Auteur

De naam van de auteur wordt in klein kapitaal weergegeven, behalve de eerste letter. Van de voornaam wordt in de regel het initiaal weergegeven. Het gebruik van de volledige voornaam (indien weergegeven op de titelpagina) is ook mogelijk. De volgorde is: voornaam + naam (de enige uitzondering: in de bibliografie; cf. *infra*, IV). Tussen de namen van twee auteurs wordt het verbindingsteken & (ampersand, of et-teken) geplaatst. Zijn er drie of meer auteurs, dan plaatst men tussen alle namen een komma (eventueel tussen de voorlaatste en de laatste naam een ampersand). Vanaf vier auteurs kan men volstaan met de naam van de eerste auteur, gevolgd door *et al.*

Titel

De titel en ondertitel worden altijd cursief weergegeven. Zij worden van elkaar gescheiden door een punt (niet door een dubbelepunt).

De overname van de titel is identiek met de gegevens op de titelbladzijde (en wordt bv. niet aangepast aan de huidige spelling); een significante fout in de titel kan met [*sic*] worden gesignaleerd.

Alleen het gebruik van *hoofdletters* wordt aangepast volgens regels die verschillen per taal:

- Nederlands, Frans: zo weinig mogelijk hoofdletters (in de regel alleen beginwoord en eigennamen);
- Duits: volgens de regels van de taal (substantieven in hoofdletters);
- Engels: substantieven, adjectieven, werkwoorden, bijwoorden, telwoorden met hoofdletter; voorzetsels, lidwoorden en andere partikels zonder hoofdletter.

K. RAHNER, *Grundkurs des Glaubens. Einführung in den Begriff des Christentums*, Freiburg – Bazel – Wenen, Herder, 1976.

M. L. LAMB, *Solidarity with Victims. Toward a Theology of Social Transformation*, New York, Crossroad, 1982.

Reeks

Is een boek in een reeks uitgegeven, dan wordt de reeks vermeld na de titel, tussen haakjes; het nummer van de reeks wordt weergegeven in Arabische cijfers, van de reekstitel gescheiden door een komma. De reekstitel wordt niet in cursief maar in romein weergegeven.

E. ROLINCK, *Geschichte und Reich Gottes. Philosophie und Theologie der Geschichte bei Paul Tillich* (Beiträge zur ökumenischen Theologie, 13), München – Paderborn – Wenen, Ferdinand Schöningh, 1976.

Voor opgave van de reekstitel kan men een leesbare afkorting of een letterteken (siglum) gebruiken.

T. A. SALZMANN, *Deontology and Teleology. An Investigation of the Normative Debate in Roman Catholic Moral Theology* (BETL, 120), Leuven, Leuven University Press – Peeters, 1995.

Redacteur

Verzamelwerken worden meestal uitgegeven door een of meerdere redacteurs (of editor: “edited by ...”; Herausgeber: “Herausgegeben von ...”; éditeur: “sous la direction de ...”). De naam van een redacteur wordt zoals de naam van een auteur weergegeven, met toevoeging van (ed.). Meerdere redacteurs worden vermeld tot en met drie; bij vier en meer wordt alleen de eerste vermeld, gevolgd door *et al.* (*et alii* = en anderen) en (ed.) – niet (eds.).

W. G. JEANROND & J. L. RIKE (ed.), *Radical Pluralism and Truth. David Tracy and the Hermeneutics of Religion*, New York, Crossroad, 1991.

H. HÄRING, T. SCHOOF, A. WILLEMS (ed.), *Meedenken met Edward Schillebeeckx bij zijn afscheid als hoogleraar te Nijmegen*, Baarn, Nelissen, 1983.

É. HENNEAU *et al.* (ed.), *Temps, culture, religions. Autour de Jean-Pierre Massaut* (Bibliothèque de la Revue d'histoire ecclésiastique, 85), Louvain-la-Neuve, Collège Érasme; Brussel, Éditions Nauwelaerts, 2004.

Is een werk van een auteur door een editor (her)uitgegeven, dan wordt de naam van de editor na de titel vermeld, voorafgegaan door het afkortende ed.

J. H. NEWMAN, *An Essay in Aid of a Grammar of Assent*, ed. I. T. KER, Oxford, Clarendon, 1985.

In plaats van de afkorting ed. kan ook de volledige annotatie, zoals op de titelbladzijde, weergegeven worden (in romein). Dit gebeurt bv. voor nieuwe, tekstkritische edities van oudere werken of wanneer de annotatie relevante informatie bevat.

J. H. NEWMAN, *An Essay in Aid of a Grammar of Assent*. Edited with Introduction and Notes by I. T. KER, Oxford, Clarendon, 1985.

AUGUSTINUS, *In Iohannis Evangelium Tractatus CXXIV*. Post Maurinos textum edendum curavit R. WILLEMS (Corpus Christianorum. Series Latina, 36), Turnhout, Brepols, 1954.

F. SCHLEIERMACHER, *Over de religie. Redevoeringen tot de ontwikkelden onder haar verachters*. Vertaald, ingeleid en van aantekeningen voorzien door A. A. WILLEMS (Sleutelteksten in godsdienst en theologie, 11), 's-Gravenhage, Meinema, 1990.

Ook andere namen, bv. van schrijvers van het voorwoord, kunnen desgewenst op deze wijze worden vermeld.

M. DESPLAND, *La religion en Occident. Évolution des idées et du vécu*. Préface de C. GEFFRÉ (Cogitatio Fidei, 101), Montreal – Parijs, Éditions du Cerf, 1979.

Delen

Bestaat een werk uit verschillende boekdelen en verwijst men naar één ervan, dan kan dit gebeuren door middel van de afkorting dl. (voor deel) of dln. (voor delen), gevolgd door het nummer in Arabische cijfers. Bij volledige referentie kan men ook de oorspronkelijke taal behouden, eventueel in afgekorte vorm; aldus: Band of Bd.; Tome of T.; Teil of Tl.; Volume of Vol. Deze informatie wordt gevolgd door het cijfer, weergegeven zoals in het origineel (Arabisch of Romeins).

J. PRESSER, *Ondergang. De vervolging en verdelging van het Nederlandse jodendom 1940-1945*, dl. 2, 's-Gravenhage, Staatsuitgeverij, 1965.

H. THIELICKE, *Theologische Ethik*. II. Band: *Entfaltung*. 2. Teil: *Ethik des Politischen*, Tübingen, Mohr Siebeck, 1958.

Edities

Wordt een tweede (of latere) editie van een boek gebruikt, dan wordt dit vermeld vóór plaats en jaar van uitgave, of in superscript vóór het jaartal. Eventueel kan men verwijzen naar de originele editie.

A. DULLES, *Models of the Church*, 2de ed., Garden City, NY, Doubleday, 1987 of: Garden City, NY, Doubleday, ²1987.

Worden meerdere edities van eenzelfde werk gebruikt, dan worden die weergegeven met aanduiding van de veranderde gegevens (onderling gescheiden door een kommapunt).

A. DULLES, *Models of the Church*, Garden City, NY, Doubleday, 1974; 2de ed. 1987 of: Garden City, NY, Doubleday, 1974; ²1987.

Een loutere herdruk, die in de tekst geen veranderde gegevens bevat, kan als “reprint” worden weergegeven.

H. CHADWICK, *The Early Church* (The Pelican History of the Church, 1), Harmondsworth, Penguin, 1967 (repr. 1976).

Een anastatische (reprografische) herdruk, waarvan de tekst volstrekt identiek is met het origineel, kan op twee manieren worden weergegeven:

M. GRABMANN, *Die Geschichte der katholischen Theologie seit dem Ausgang der Väterzeit. Mit Benützung von M.J. Scheebens Grundriß dargestellt*, Freiburg i.Br., Herder, 1933 (anast. Darmstadt, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1983).

of

M. GRABMANN, *Die Geschichte der katholischen Theologie seit dem Ausgang der Väterzeit. Mit Benützung von M.J. Scheebens Grundriß dargestellt*, Darmstadt, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1983 (= Freiburg i.Br., Herder, 1933).

Plaats, uitgeverij en jaar

De plaats van uitgave, de naam van de uitgeverij en het jaar van uitgave worden in deze volgorde vermeld, telkens onderling gescheiden door een komma.

De *plaats* van uitgave wordt in de lokale taal weergegeven, tenzij de Nederlandse versie van de plaatsnaam gebruikelijk is (Paris wordt Parijs, London wordt Londen, enz.).

Worden meerdere plaatsnamen bij één uitgeverij vermeld, dan worden deze alle vernoemd, onderling gescheiden door een n-dash (bv. Utrecht – Antwerpen, Uitgeverij Het Spectrum).

Na namen van plaatsen uit de Verenigde Staten volgt doorgaans opgave van de staat; dit gebeurt door middel van een afkorting (bv. Grand Rapids, MI); zie de lijst in bijlage.

De naam van de *uitgeverij* wordt overgenomen van de titelbladzijde, maar kan ook in verkorte vorm worden weergegeven, door weglating van lidwoorden, afkortingen als N.V., Inc., Ltd., of woorden als Uitgeverij, Press, Éditions, Verlag.

Zijn er twee of meer uitgeverijen, gevestigd in dezelfde plaats, dan worden zij na de plaatsnaam vermeld, onderling gescheiden door een n-dash: – (bv. Leuven, Leuven University Press – Peeters).

Worden twee of meer verschillende uitgeverijen met verschillende plaatsnamen vermeld, dan wordt de eerste beschrijving gevolgd door de tweede en volgende, gescheiden door een kommapunt (bv. Kampen, Kok; Averbode, Altiora).

E. F. DAVIS & R. B. HAYS (ed.), *The Art of Reading Scripture*, Grand Rapids, MI – Cambridge, William B. Eerdmans, 2003.

C. DUQUOC, *Des Églises provisoires. Essai d'écclésiologie oecuménique* (Théologies), Parijs, Les Éditions du Cerf, 1985 / of : Éditions du Cerf, 1985 / of : Cerf, 1985.

T. A. SALZMANN, *Deontology and Teleology. An Investigation of the Normative Debate in Roman Catholic Moral Theology* (BETL, 120), Leuven, Leuven University Press – Peeters, 1995.

G. BAUM (ed.), *The Twentieth Century. A Theological Overview*, Maryknoll, NY, Orbis Books; Ottawa, Novalis; Londen, Geoffrey Chapman, 1999.

Ontbreekt de vermelding van plaats en/of jaar van uitgave in het werk, dan wordt dit door middel van Latijnse afkortingen aangegeven:

– plaats niet gekend: *s.l.* (*sine loco*: zonder plaats)

– jaar niet gekend: *s.d.* (*sine dato*: zonder datum)

– plaats en jaar niet gekend: *s.l.n.d.* (*sine loco nec dato*), of *s.l.s.d.* (*sine loco sine dato*)

Wanneer men (delen van) deze ontbrekende gegevens elders gevonden heeft, dan worden zij tussen rechte haakjes vermeld.

W. WALSH, *The Secret History of the Oxford Movement*, *s.l.*, [1897].

b. Artikelen in verzamelwerken

De titel van een artikel wordt (met ondertitel) cursief weergegeven. Hij wordt gevolgd door een komma, “in” en de volledige titelbeschrijving van het verzamelwerk en de begin- en eindpagina van het artikel.

H. J. M. VOSSEN, *De ontwikkeling van een empirisch-theologisch statuut in de praktische theologie*, in W. M. E. LOGISTER *et al.* (ed.), *Twintig jaar ontwikkelingen in de theologie. Tendensen en perspectieven*, Kampen, Kok, 1987, 233-255.

Een feestbundel (*Festschrift; Mélanges; Studies in Honour of ...*) wordt op dezelfde manier weergegeven. De vermelding van de gevierde kan worden afgekort door FS, gevolgd door de naam van de jubilaris (in romein). (De afkorting FS, die staat voor het Duitse “Festschrift”, kan voor feestbundels in alle talen worden gebruikt.)

F. W. GRAF, *Die “antihistorische Revolution” in der protestantischen Theologie der zwanziger Jahre*, in J. ROHLS & G. WENZ (ed.), *Vernunft des Glaubens. Wissenschaftliche Theologie und kirchliche Lehre. Festschrift zum 60. Geburtstag von Wolfhart Pannenberg*, Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 1988, 377-405.

of

F. W. GRAF, *Die “antihistorische Revolution” in der protestantischen Theologie der zwanziger Jahre*, in J. ROHLS & G. WENZ (ed.), *Vernunft des Glaubens*. FS W. Pannenberg, Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 1988, 377-405.

c. Artikelen in tijdschriften

Auteursnaam en titel van het artikel worden gevolgd door een komma, “in” en de titel van het tijdschrift (in cursief), het nummer van de jaargang, het jaartal (tussen haakjes) en de begin- en eindpagina van het artikel.

De gegevens voor de titel (en ondertitel) worden onveranderd overgenomen van de titelbladzijde van het artikel, niet van de inhoudstafel van het tijdschriftnummer. Wanneer een tijdschrift ook een ondertitel heeft, wordt die doorgaans niet weergegeven.

Voor jaargang en jaartal worden alleen de gegevens vermeld die nodig zijn om het tijdschriftartikel zonder verwarring te identificeren.

J. W. VAN HENTEN, *The First Testing of Jesus. A Rereading of Mark 1.12-13*, in *New Testament Studies* 45 (1999) 349-366.

Loopt een jaargang door over meer dan één kalenderjaar, dan wordt dit aangegeven in de opgave van het jaartal.

E. FUCHS, *Providence and Politics. A Reflection on the Contemporary Relevance of the Political Ethics of John Calvin*, in *Louvain Studies* 10 (1984-85) 231-243.

Bestaat een artikel uit meerdere delen, gespreid over de afleveringen van eenzelfde jaargang, dan worden de respectieve delen met begin- en eindpagina vermeld, onderling gescheiden door een komma.

K. MEIER, *Kirchliche Zeitgeschichte*, in *Theologische Rundschau* 64 (1999) 38-83, 153-196, 241-276.

Is het meerdelige artikel gespreid over verschillende jaargangen, dan worden ook deze opeenvolgend vermeld, onderling gescheiden door een kommapunt.

J. P. BOYLE, *The Ordinary Magisterium. Towards a History of the Concept*, in *The Heythrop Journal* 20 (1979) 380-398; 21 (1980) 14-29.

Alleen wanneer de opeenvolgende afleveringen van een tijdschrift niet doorlopend maar telkens afzonderlijk (vanaf p. 1) worden gepagineerd, wordt het nummer van de aflevering uitdrukkelijk vermeld. Het nummer kan ofwel na het jaartal worden weergegeven (voorafgegaan door nr.), ofwel aan het nummer van de jaargang worden toegevoegd (met het teken /).

A. PIERIS, *Millennaristisch messianisme in de geschiedenis van het boeddhisme*, in *Concilium* 34 (1998) nr. 4, 107-117 / of: in *Concilium* 34/4 (1998) 107-117.

De titel van het tijdschrift kan met een leesbare afkorting of een letterteken (siglum) worden weergegeven:

J. W. VAN HENTEN, *The First Testing of Jesus. A Rereading of Mark 1.12-13*, in *New Test. Stud.* 49 (1999) 349-366 / of: in *NTS* 49 (1999) 349-366.

d. Artikelen in woordenboeken en encyclopedieën

De weergave van artikelen in woordenboeken en encyclopedieën gebeurt zoals bij tijdschriftartikelen.

G. OUTKA, *Situationsethik*, in *Theologische Realenzyklopädie* 31 (2000) 337-342.

M. J. COSTELLOE, *Pontifical Universities, Roman*, in *New Catholic Encyclopedia* 11 (1967) 557-562.

G. SCH[OLEM], *Kabbalah*, in *Encyclopaedia Judaica* 10 (1971) 489-653.

Woorden in niet-Arabisch schrift kunnen in getranscribeerde vorm en cursief worden weergegeven.

J. SCHNEIDER, *Meros*, in *Theologisches Wörterbuch zum Neuen Testament* 4 (1942) 598-602.

E. LIPINSKI, *Qānāh*, in *Theologisches Wörterbuch zum Alten Testament* 7 (1990) 63-71.

Bij voorkeur worden deze woorden echter in het origineel (i.c. het Grieks of Hebreeuws) aangegeven.

J. SCHNEIDER, *Μέρος*, in *Theologisches Wörterbuch zum Neuen Testament* 4 (1942) 598-602.

E. LIPINSKI, *קָנָה*, in *Theologisches Wörterbuch zum Alten Testament* 7 (1990) 63-71.

e. Artikelen in kranten, weekbladen

De titel van het artikel wordt weergegeven zoals een tijdschriftartikel. De opgave van jaargang en jaartal wordt vervangen door vermelding van de datum, al dan niet gevolgd door opgave van de bladzijden.

P. SCHOONENBERG, *Christus is tegenwoordig in zijn sacrament*, in *De Volkskrant*, 15 april 1965.

R. STOCKMAN, *Caritas doorbreekt verzuiling*, in *Tertio*, 17 januari 2001, p. 8-9.

Bij periodieken die als historische bron worden gebruikt, volstaat het meestal om te verwijzen naar de (eventueel afgekorte) titel van de periodiek, de jaargang, de datum en eventueel de bladzijden.

De Rozenkrans 3 (januari 1878) 2-8.

f. Boekbesprekingen

Een boekbespreking wordt weergegeven zoals een tijdschriftartikel, behalve de titel: hier wordt vermeld “Bespreking van”, gevolgd door auteur en titel van het besproken werk en, tussen haakjes, plaats en jaar van uitgave. De ondertitel van het besproken werk kan vermeld worden indien hij relevante informatie over de inhoud van het werk bevat.

T. SCHOOF, Bespreking van H. J. POTTMEYER, *Die Rolle des Papsttums im Dritten Jahrtausend* (Freiburg – Bazel – Wenen, 1988), in *Tijdschrift voor Theologie* 40 (2000) 96-97.

B. WATERS, Bespreking van S. E. LAMMERS & A. VERHEY (ed.), *On Moral Medicine. Theological Perspectives in Medical Ethics* (Grand Rapids, MI, 1998), in *Studies in Christian Ethics* 13/2 (2000) 130-131.

g. Onuitgegeven proefschriften, verhandelingen, scripties

Na auteur en titel vermeldt men, tussen haakjes, de aard van het werkstuk (masterproef, doctoraatsproefschrift) en de instelling waarin het werd ingediend. Dan volgen plaats en jaar van indiening.

P. A. BALLINGER, *The Poem as 'Sacrament'. The Theological Aesthetic of Gerard Manley Hopkins* (onuitgegeven doctoraatsproefschrift Godgeleerdheid, K.U.Leuven), Leuven, 1998.

h. Archiefstukken

De vermelding van het archiefstuk (literair of ander) wordt gevolgd door: plaats van het archief in klein kapitaal, naam van het archief in romein, vermelding van het fonds in cursief, eventueel gevolgd door verdere specificatie van het geconsulteerde stuk.

ROME, Archivio Segreto Vaticano, *Pio IX*, Oggetti vari, 13.

Weergave van briefwisseling: vermelding van afzender en geadresseerde, met datum, gevolgd door verwijzing.

J.B. Malou aan P. Kersten, 11 november 1846, BRUSSEL, Algemeen Rijksarchief, *Fonds Kersten*, 21 (1846).

Vaak worden het archief en zijn fondsen afgekort of met een letterteken weergegeven.

J.B. Malou aan P. Kersten, 11 november 1846, ARA, *Kersten*, 21 (1846).

i. Oude drukken

Werken uitgegeven in de zestiende, zeventiende of achttiende eeuw hebben doorgaans een zeer lange titel. Als regel kan gelden dat in deze gevallen die gegevens van de titel opgenomen worden die nodig zijn om het ene werk van het andere te onderscheiden en om te begrijpen waar het werk over gaat. Meer informatie over de titelbeschrijving van deze werken en over de schrijfwijze van historische namen is te vinden in de toelichting door Frans Gistelinck bij de *Catalogue* in F. GISTELINCK & M. SABBE (ed.), *Early Sixteenth Century Printed Books 1501-1540 in the Library of the Leuven Faculty of Theology* (Documenta Libraria, 15), Leuven, Bibliotheek Godgeleerdheid – Uitgeverij Peeters, 1994, p. 209-211.

2. ELEKTRONISCHE BRONNEN EN WERKEN

Een verwijzing naar een elektronische bron is zoveel mogelijk gelijkvormig aan een verwijzing naar gedrukte bronnen. Alleen de gegevens over de 'plaats' van de elektronische bron verschillen. We vermelden hier alleen de meest voorkomende informatiebronnen. Voor een web-document wordt in principe de URL (Uniform Resource Locator) aangegeven.

a. Bronnen op internet

De auteur en de titel van de bron worden conform de algemene regels van titelbeschrijving weergegeven. Dan volgt zo mogelijk/indien gepast, tussen haakjes, de datering van het document of van de laatste revisie. Vervolgens geeft men het volledige adres. Tenslotte wordt, tussen haakjes, de datum van toegang (access) opgegeven.

P. HALSALL, *Homosexuality and Catholicism. A Partially Annotated Bibliography* (september 1997); <http://www.fordham.edu/halsall/pwh/lgbcathbib.html> (toegang 13.09.2004).

KASKI, *Parochiestatistiek*; <http://www.kaski.kun.nl/parochiestatistiek.html> (toegang 13.09.2004).

FEDERATION OF ASIAN BISHOPS' CONFERENCES, Seventh Plenary Assembly, Final Statement, *A Renewed Church in Asia. A Mission of Love and Service*, January 3-12, 2000, Samphran, Thailand; <http://www.ucanews.com/html/ucan/index.html> (toegang 13.09.2004).

Tijdschriften die alleen online beschikbaar zijn, worden weergegeven zoals gedrukte tijdschriften. De opgave van bladzijden wordt vervangen door het internetadres.

D. MARCUS, *A Proto-Masoretic Gloss in the Prayer for the King (Psalm 61:7-8)?*, in *TC. A Journal of Biblical Textual Criticism* 8 (2003); <http://rosetta.reltech.org/TC/vol08/vol08.html>.

b. Andere elektronische bronnen

Documenten beschikbaar op CD-ROM worden weergegeven zoals gedrukte bronnen, gevolgd door de vermelding: CD-ROM.

W.G. LAMBERT, *Enuma Elish*, in *The Anchor Bible Dictionary*, New York – Londen – Tokyo – Sydney – Auckland, Doubleday, 1992; CD-ROM.

3. NIET-GESCHREVEN BRONNEN

a. Interviews

Niet gepubliceerde interviews worden weergegeven met vermelding van de geïnterviewde, de plaats en dag van afname.

Interview met Jan Janssens, Brugge, 10 maart 1982.

Indien mogelijk volgt hierop een verwijzing naar de beschikbare uitgeschreven tekst, bv. in Bijlage, of in een archief of documentatiecentrum waar het interview bewaard wordt.

b. Kunstwerken

Kunstwerken (schilderijen, sculpturen, installaties...) worden weergegeven met vermelding van de kunstenaar, de titel van het kunstwerk (in cursief) in het Nederlands of in de oorspronkelijke taal, eventueel het gebruikte materiaal, de drager en het formaat, het jaar van creatie, de instelling waar het bewaard wordt.

Rogier VAN DER WEYDEN, *Kruisiging*, omstreeks 1455, Madrid, El Escorial, Monasterio de San Lorenzo.

Jackson POLLOCK, *Reflection of the Big Dipper*, olie op doek, 1946, Amsterdam, Stedelijk Museum Amsterdam.

Films, video's e.d. worden weergegeven met titel in cursief, naam van de regisseur, productiehuis (indien mogelijk) en jaar van creatie.

Jeder für sich und Gott gegen alle, regie Werner HERZOG, Werner Herzog Filmproduktion, 1974.

III. REFERENTIE IN VOETNOOT

In de voetnoten wordt een werk bij de eerste vermelding door een volledige titelbeschrijving weergegeven. De bladzijde waarnaar men verwijst of waaruit men citeert, wordt aan die volledige titelbeschrijving toegevoegd en voorafgegaan door overeenkomstige afkortingen: p. (pagina of pagina's), k. of c. (kolom of kolommen), al. (alinea), n. (voetnoot), l. of r. (regel). In meervoud dus geen verdubbeling (pp., kk. enz.).

K. RAHNER, *Grundkurs des Glaubens. Einführung in den Begriff des Christentums*, Freiburg – Bazel – Wenen, Herder, 1976, p. 143-177.

Bij de eerste vermelding van een artikel in een tijdschrift e.d. wordt altijd de begin- en eindpagina weergegeven (ter identificatie van het artikel), gevolgd door opgave van de bladzijde(n) waarnaar verwezen of waaruit geciteerd wordt.

S. HAUERWAS, *Surviving Postmodernism. The University, the Global Market, and Christian Narrative*, in *Soundings* 82 (1999) 107-125, p. 112.

R. MEYNET, *Comment établir un chiasme. À propos des "Pèlerins d'Emmaüs"*, in *Nouvelle revue théologique* 110 (1978) 233-249, p. 240, n. 21.

Wordt na de eerste referentie opnieuw naar dezelfde titel (boek of artikel) verwezen, dan wordt die verwijzing altijd in verkorte vorm gegeven. Hierbij vermeldt men in de regel het deel van de titel tot en met het eerste substantief, maar omwille van de duidelijkheid kan dit ook uitgebreider zijn.

S. HAUERWAS, *Surviving Postmodernism*, p. 112.

R. MEYNET, *Comment établir un chiasme*, p. 240.

Voor verkortingen van titels van commentaren op de Bijbel vermeldt men alleen de naam van het boek in de taal waarin de commentaar geschreven is.

J. A. FITZMYER, *The Gospel According to Luke (I-IX)* (The Anchor Bible, 28), Garden City, NY, Doubleday, 1981.

tweede verwijzing:

J. A. FITZMYER, *Luke*, p. 136.

Wanneer men in de voetnoot de naam van een auteur in een grammaticale zin gebruikt, dan zet men deze naam niet in klein kapitaal en kan men de overige bibliografische verwijzingen tussen haakjes plaatsen.

R. Meynet (*Comment établir un chiasme*, p. 237) drukt het als volgt uit: "...".

Wanneer de onmiddellijk voorafgaande referentie op dezelfde bladzijde naar dezelfde auteur verwijst, schrijft men in de plaats van de auteursnaam: ID. (voor *idem* = dezelfde) of het vrouwelijke EAD. (voor *eadem*), gevolgd door de verkorte titel. Is ook de titel dezelfde, dan schrijft men in plaats van auteur en titel: *Ibid.* (voor *ibidem* = op dezelfde plaats), gevolgd door aanduiding van de pagina. Deze afkortingen hebben alleen een beginhoofdletter als ze het eerste woord in de voetnoot zijn (in de lopende tekst: ID., *ibid.* enz.).

1. A. DULLES, *Models of the Church*, p. 128.

2. *Ibid.*, p. 32.

3. ID., *The Craft of Theology*, p. 85.

Wanneer, steeds op dezelfde bladzijde, twee verwijzingen naar eenzelfde werk van elkaar gescheiden worden door andere referenties, wordt in de tweede verwijzing de auteursnaam met de verkorte titel hernomen, gevolgd door aanduiding van de bladzijde.

1. J.-F. CHIRON, *Le magistère dans l'histoire. Évolutions et révolutions dans la compréhension de la "fonction d'enseignement" de l'Église*, in *Recherches de science religieuse* 87 (1999) 483-518, p. 485.

2. A. DULLES, *Models of the Church*, p. 128.

3. J.-F. CHIRON, *Le magistère dans l'histoire*, p. 496-498.

In plaats van de verkorte titel kan men ook afkortingen gebruiken. Na de auteursnaam wordt de titel aangeduid door:

– *op. cit.* of *o.c.* (*opere citato* = in het aangehaalde boek),

– *art. cit.* of *a.c.* (*articulo citato* = in het aangehaalde artikel),

telkens gevolgd door de opgave van de bladzijde.

Wanneer de bladzijde niet veranderd is:

– *loc. cit.* of *l.c.* (*loco citato* = op de aangehaalde plaats; in dit geval natuurlijk geen *op. cit.* e.d.).

1. J.-F. CHIRON, *Le magistère dans l'histoire. Évolutions et révolutions dans la compréhension de la "fonction d'enseignement" de l'Église*, in *Recherches de science religieuse* 87 (1999) 483-518, p. 485.

2. A. DULLES, *Models of the Church*, p. 128.

3. J.-F. CHIRON, *art. cit.*, p. 496-498.

Elke voetnoot begint met een hoofdletter en eindigt met een punt. Bij opsomming van meerdere werken plaatst men een komma tussen de respectieve titels.

Wordt een tekst van een auteur letterlijk geciteerd, dan neemt men in de voetnoot zonder meer de auteursnaam en bibliografische verwijzing op. Wanneer men een gedachte van een bepaalde auteur (niet letterlijk) overneemt of wanneer men zich op iemand baseert, dan laat men in de voetnoot de volledige bibliografische verwijzing voorafgaan door Zie, of Cf. of Vgl. (zie hier ook eerdere opmerkingen in verband met plagiaat).

IV. BIBLIOGRAFISCHE LIJST

In de bibliografie worden normaal alleen de geraadpleegde en gebruikte werken opgenomen. Als men omwille van het onderzoek toch een uitvoerige bibliografische lijst over een bepaald onderwerp wenst samen te stellen, kan men de niet-geraadpleegde werken met een asterisk (*) aanduiden. De titels worden alfabetisch naar de auteurs gerangschikt. De initialen van de voornaam (of de volledige voornaam) worden (in tegenstelling met de vermelding in de voetnoten) *na* de naam vermeld en er van gescheiden door een komma. Publicaties zonder auteursvermelding worden in de alfabetische lijst gerangschikt op basis van het eerste significante woord van de titel (d.i. lidwoorden en voegwoorden niet meegerekend). Meerdere titels van één auteur kunnen ofwel alfabetisch naar titel ofwel chronologisch naar publicatiedatum worden gerangschikt. De naam van de auteur wordt ofwel telkens herhaald ofwel vervangen door een horizontale streep van ca. één cm.

Het is gebruikelijk dat bij elke titel op de tweede regel (en volgende) wordt ingesprongen: het zgn. verkeerd-om inspringen.

DE VOGÜÉ, A., *Histoire littéraire du mouvement monastique dans l'antiquité* (Patrimoines. Christia-

- nisme), 8 dln., Parijs, Éditions du Cerf, 1991-2003.
- DIETRICH, D. J. & HIMES, M. J. (ed.), *The Legacy of the Tübingen School. The Relevance of Nineteenth-Century Theology for the Twenty-First Century*, New York, Crossroad, 1997.
- Documents on the Liturgy 1963-1979. Conciliar, Papal, and Curial Texts*, Collegeville, MN, Liturgical Press, 1982.
- D'SOUZA, H., *Les conditions du dialogue éthique-économique en Asie*, in R. BERTHOUSOZ & R. PAPINI (ed.), *Éthique, économie et développement. L'enseignement des évêques des cinq continents (1891-1991)* (Études d'éthique chrétienne, 62), Fribourg – Parijs, Éditions Universitaires, 1995, 221-225.
- DULLES, A., *The Craft of Theology. From Symbol to System*, New York, Crossroad, 1992.
- DULLES, A., *Models of the Church*, 2de ed., Garden City, NY, Doubleday, 1987.
- of
- , *Models of the Church*, 2de ed., Garden City, NY, Doubleday, 1987.
- DUQUOC, C., *Des Églises provisoires. Essai d'ecclésiologie oecuménique* (Théologies), Parijs, Éditions du Cerf, 1985.

Desgewenst kan men in de bibliografie een onderverdeling aanbrenge. Met name in historische studies wordt de lijst van geraadpleegde werken (studies) doorgaans voorafgegaan door een systematisch geordende lijst van alle geconsulteerde bronnen, met opgave (tussen haakjes) van de vereiste typering en identificaties. Voorbeeld:

I. BRONNEN

a. ARCHIVALIA

Leuven, Katholiek Documentatie- en Onderzoekscentrum (Kadoc)

– *Archief van het Sint-Vincentius-a-Paologenootschap te Gent*

1.1. Statuten en reglementen

3.7. Sint-Jan de Doperconferentie

b. PERS EN PERIODIEKEN

De Rozenkrans (maandelijks orgaan van het genootschap van de Gedurige Rozenkrans), Leuven, 1875-1905.

c. INTERVIEWS

Gesprek(ken) met:

– *Zuster Hadewijch* (verantwoordelijke voor de schoolwerking bij de Zusters Maricolen te Brugge), Brugge, 10 maart 1991.

d. ANDERE GEDRUKTE BRONNEN [kunnen ook ondergebracht worden bij II:]

e. ELEKTRONISCHE BRONNEN

II. [ANDERE GEDRUKTE BRONNEN EN] WERKEN

BIJLAGEN

I. LIJSTEN VAN AFKORTINGEN

Men moet er naar streven zo weinig mogelijk afkortingen te gebruiken, zeker wanneer het werk van een relatief beperkte omvang is (afkortingen dienen in eerste instantie om plaats te besparen).

1. AFKORTINGEN VAN TIJDSCHRIFTEN, REEKSEN EN NASLAGWERKEN

In uitvoerige studies kan het nuttig zijn een lijst met veel gebruikte afkortingen en/of letterwoorden (sigla) toe te voegen. Men kan een beroep doen op bestaande lijsten zoals het *Abkürzungsverzeichnis*, gepubliceerd bij de *Theologische Realenzyklopädie* (²1993) of bij de nieuwe editie van het *Lexikon für Theologie und Kirche* (1993), of in de lijsten opgenomen in de *Elenchus bibliographicus* van het tijdschrift *Biblica* en in *Ephemerides Theologicae Lovanienses* 66 (1990) 508-509.

In wat volgt geven we een overzicht van afkortingen/letterwoorden die veel gebruikt worden en dus goed gekend zijn in de theologie en haar grensgebieden. Het kan nuttig zijn te weten dat m.n. in Duitse publicaties (bv. de vermelde “Abkürzungsverzeichnisse”) in woorden zoals “Theologie” en “Philosophie” de letter h mee in het siglum wordt opgenomen, wat in de hiernavolgende lijst niet het geval is; voor het overige zijn de sigla identiek; aldus: *LThK* = *LTK*; *ThQ* = *TQ*, enz.)

Tijdschriften

<i>AAS</i>	<i>Acta Apostolicae Sedis</i>
<i>AHC</i>	<i>Annuarium Historiae Conciliorum</i>
<i>AHP</i>	<i>Archivum Historiae Pontificiae</i>
<i>ALW</i>	<i>Archiv für Liturgiewissenschaft</i>
<i>AnBoll</i>	<i>Analecta Bollandiana</i>
<i>ASS</i>	<i>Acta Sanctae Sedis</i>
<i>ATR</i>	<i>Anglican Theological Review</i>
<i>BEQ</i>	<i>Business Ethics Quarterly</i>
<i>BiE</i>	<i>Bioethics</i>
<i>BJRL</i>	<i>Bulletin of the John Rylands University Library of Manchester</i>
<i>BLE</i>	<i>Bulletin de littérature ecclésiastique</i>
<i>BS</i>	<i>Bibliotheca Sacra</i>
<i>BTB</i>	<i>Biblical Theology Bulletin</i>
<i>BuE</i>	<i>Business Ethics. An European Review</i>
<i>CBQ</i>	<i>Catholic Biblical Quarterly</i>
<i>CHR</i>	<i>Catholic Historical Review</i>
<i>EE</i>	<i>Environmental Ethics</i>
<i>EP</i>	<i>Ethical Perspectives</i>
<i>ETL</i>	<i>Ephemerides Theologicae Lovanienses</i>
<i>ETR</i>	<i>Études théologiques et religieuses</i>
<i>EvT</i>	<i>Evangelische Theologie</i>
<i>ExpT</i>	<i>The Expository Times</i>
<i>FZPT</i>	<i>Freiburger Zeitschrift für Philosophie und Theologie</i>
<i>HCR</i>	<i>Hastings Center Report</i>
<i>HTR</i>	<i>Harvard Theological Review</i>
<i>IKZ</i>	<i>Internationale kirchliche Zeitschrift</i>

<i>ITQ</i>	<i>Irish Theological Quarterly</i>
<i>JAAR</i>	<i>Journal of the American Academy of Religion</i>
<i>JAC</i>	<i>Jahrbuch für Antike und Christentum</i>
<i>JAEE</i>	<i>Journal of Agricultural and Environmental Ethics</i>
<i>JBE</i>	<i>Journal of Business Ethics</i>
<i>JBL</i>	<i>Journal of Biblical Literature</i>
<i>JEC</i>	<i>Journal of Ecclesiastical History</i>
<i>JET</i>	<i>Journal of Empirical Theology</i>
<i>JME</i>	<i>Journal of Medical Ethics</i>
<i>JR</i>	<i>The Journal of Religion</i>
<i>JRE</i>	<i>Journal of Religious Ethics</i>
<i>JSNT</i>	<i>Journal for the Study of the New Testament</i>
<i>JSOT</i>	<i>Journal for the Study of the Old Testament</i>
<i>JTS</i>	<i>The Journal of Theological Studies</i>
<i>KD</i>	<i>Kerygma und Dogma</i>
<i>LS</i>	<i>Louvain Studies</i>
<i>LTP</i>	<i>Laval théologique et philosophique</i>
<i>MSR</i>	<i>Mélanges de science religieuse</i>
<i>MTZ</i>	<i>Münchener theologische Zeitschrift</i>
<i>NRT</i>	<i>Nouvelle revue théologique</i>
<i>NT</i>	<i>Novum Testamentum</i>
<i>NTS</i>	<i>New Testament Studies</i>
<i>NTT</i>	<i>Nederlands theologisch tijdschrift</i>
<i>NZMW</i>	<i>Neue Zeitschrift für Missionswissenschaft</i>
<i>NZST</i>	<i>Neue Zeitschrift für systematische Theologie und Religionsphilosophie</i>
<i>OCP</i>	<i>Orientalia Christiana Periodica</i>
<i>OGE</i>	<i>Ons Geestelijk Erf</i>
<i>OTE</i>	<i>Old Testament Essays</i>
<i>QL</i>	<i>Questions liturgiques – Studies in Liturgy</i>
<i>RB</i>	<i>Revue Biblique [Internationale]</i>
<i>RBén</i>	<i>Revue bénédictine</i>
<i>RBPH</i>	<i>Revue belge de philologie et d'histoire</i>
<i>RET</i>	<i>Revista española de teología</i>
<i>RevSR</i>	<i>Revue des sciences religieuses</i>
<i>RHE</i>	<i>Revue d'histoire ecclésiastique</i>
<i>RHEF</i>	<i>Revue d'histoire de l'Église de France</i>
<i>RHPR</i>	<i>Revue d'histoire et de philosophie religieuses</i>
<i>RHR</i>	<i>Revue de l'histoire des religions</i>
<i>RPL</i>	<i>Revue philosophique de Louvain</i>
<i>RQ</i>	<i>Römische Quartalschrift für christliche Altertumskunde und Kirchengeschichte</i>
<i>RSPT</i>	<i>Revue des sciences philosophiques et théologiques</i>
<i>RSR</i>	<i>Recherches de science religieuse</i>
<i>RTAM</i>	<i>Revue de théologie ancienne et médiévale</i>
<i>RThom</i>	<i>Revue Thomiste</i>
<i>RTL</i>	<i>Revue théologique de Louvain</i>
<i>RTP</i>	<i>Revue de théologie et de philosophie</i>
<i>RTPM</i>	<i>Recherches de théologie et de philosophie médiévales</i>
<i>SBL SP</i>	<i>Society of Biblical Literature Seminar Papers</i>
<i>SM</i>	<i>Studia Moralia</i>
<i>SNTU</i>	<i>Studien zum Neuen Testament und seiner Umwelt. Serie A</i>
<i>StZ</i>	<i>Stimmen der Zeit</i>
<i>TDig</i>	<i>Theology Digest</i>

<i>ThPh</i>	<i>Theologie und Philosophie</i>
<i>TLZ</i>	<i>Theologische Literaturzeitung</i>
<i>TPQ</i>	<i>Theologisch-praktische Quartalschrift</i>
<i>TQ</i>	<i>Theologische Quartalschrift</i>
<i>TRev</i>	<i>Theologische Revue</i>
<i>TRu</i>	<i>Theologische Rundschau</i>
<i>TS</i>	<i>Theological Studies</i>
<i>TTZ</i>	<i>Trierer theologische Zeitschrift</i>
<i>TvL</i>	<i>Tijdschrift voor Liturgie</i>
<i>TvT</i>	<i>Tijdschrift voor Theologie</i>
<i>TZ</i>	<i>Theologische Zeitschrift</i>
<i>USQR</i>	<i>Union Seminary Quarterly Review</i>
<i>VigChr</i>	<i>Vigiliae Christianae</i>
<i>VT</i>	<i>Vetus Testamentum</i>
<i>ZAW</i>	<i>Zeitschrift für die alttestamentliche Wissenschaft</i>
<i>ZKG</i>	<i>Zeitschrift für Kirchengeschichte</i>
<i>ZKT</i>	<i>Zeitschrift für katholische Theologie</i>
<i>ZMRW</i>	<i>Zeitschrift für Missionswissenschaft und Religionswissenschaft</i>
<i>ZNTG</i>	<i>Zeitschrift für Neuere Theologiegeschichte</i>
<i>ZNW</i>	<i>Zeitschrift für die neutestamentliche Wissenschaft und die Kunde der älteren Kirche</i>
<i>ZRGG</i>	<i>Zeitschrift für Religions- und Geistesgeschichte</i>
<i>ZTK</i>	<i>Zeitschrift für Theologie und Kirche</i>

Handboeken en tekstedities

<i>CCEO</i>	<i>Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium</i>
<i>CChr</i>	<i>Corpus Christianorum</i>
	<i>CChr CM</i> <i>Continuatio Mediaevalis</i>
	<i>CChr SG</i> <i>Series Graeca</i>
	<i>CChr SL</i> <i>Series Latina</i>
<i>CIC</i>	<i>Codex Iuris Canonici</i>
<i>CPG</i>	M. GEERARD, <i>Clavis Patrum Graecorum</i>
<i>CPL</i>	E. DEKKERS, <i>Clavis Patrum Latinorum</i>
<i>CSCO</i>	<i>Corpus Scriptorum Christianorum Orientalium</i>
<i>CSEL</i>	<i>Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum</i>
<i>DS</i>	H. DENZINGER & A. SCHÖNMETZER (ed.), <i>Enchiridion symbolorum, definitionum et declarationum de rebus fidei et morum</i>
<i>GCS</i>	Die Griechischen Christlichen Schriftsteller der ersten drei Jahrhunderte
<i>HDG</i>	Handbuch der Dogmengeschichte
<i>MANSI</i>	G. D. MANSI (ed.), <i>Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio</i>
<i>PG</i>	Patrologia Graeca [= J.-P. MIGNE (ed.), <i>Patrologiae cursus completus. Series Graeca</i>]
<i>PL</i>	Patrologia Latina [= J.-P. MIGNE (ed.), <i>Patrologiae cursus completus. Series Latina</i>]
<i>SC</i>	Sources chrétiennes
<i>WA</i>	D. Martin Luthers Werke. Kritische Gesamtausgabe

Encyclopedieën en woordenboeken

<i>ABD</i>	<i>The Anchor Bible Dictionary</i>
<i>DACL</i>	<i>Dictionnaire d'archéologie chrétienne et de liturgie</i>
<i>DBS</i>	<i>Dictionnaire de la Bible. Supplément</i>
<i>DCH</i>	<i>The Dictionary of Classical Hebrew</i>
<i>DDC</i>	<i>Dictionnaire de droit canonique</i>
<i>DHGE</i>	<i>Dictionnaire d'histoire et de géographie ecclésiastiques</i>
<i>DSp</i>	<i>Dictionnaire de spiritualité ascétique et mystique</i>

<i>DTC</i>	<i>Dictionnaire de théologie catholique</i>
<i>EKL</i>	<i>Evangelisches Kirchenlexikon</i>
<i>HALOT</i>	<i>The Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament</i>
<i>IDB</i>	<i>The Interpreter's Dictionary of the Bible</i>
<i>LCM</i>	<i>Lexikon der christlichen Moral</i>
<i>LTK</i>	<i>Lexikon für Theologie und Kirche</i>
<i>NCE</i>	<i>New Catholic Encyclopedia</i>
<i>NDCEPT</i>	<i>New Dictionary of Christian Ethics and Pastoral Theology</i>
<i>NIDOTTE</i>	<i>New International Dictionary of Old Testament Theology and Exegesis</i>
<i>ODCC</i>	<i>The Oxford Dictionary of the Christian Church</i>
<i>RAC</i>	<i>Reallexikon für Antike und Christentum</i>
<i>RGG</i>	<i>[Die] Religion in Geschichte und Gegenwart</i>
<i>TDNT</i>	<i>Theological Dictionary of the New Testament</i>
<i>TRE</i>	<i>Theologische Realenzyklopädie</i>
<i>TWAT</i>	<i>Theologisches Wörterbuch zum Alten Testament</i>
<i>TWNT</i>	<i>Theologisches Wörterbuch zum Neuen Testament</i>

Reeksen

<i>ANL</i>	<i>Annua Nuntia Lovaniensia</i>
<i>ANRW</i>	<i>Aufstieg und Niedergang der römischen Welt</i>
<i>ATANT</i>	<i>Abhandlungen zur Theologie des Alten und Neuen Testaments</i>
<i>BETL</i>	<i>Bibliotheca Ephemeridum Theologicarum Lovaniensium</i>
<i>BRHE</i>	<i>Bibliothèque de la Revue d'histoire ecclésiastique</i>
<i>BWANT</i>	<i>Beiträge zur Wissenschaft vom Alten und Neuen Testament</i>
<i>BZAW</i>	<i>Beiheft zur Zeitschrift für die alttestamentliche Wissenschaft</i>
<i>BZNW</i>	<i>Beiheft zur Zeitschrift für die neutestamentliche Wissenschaft</i>
<i>CBQ MS</i>	<i>Catholic Biblical Quarterly Monograph Series</i>
<i>FRLANT</i>	<i>Forschungen zur Religion und Literatur des Alten und Neuen Testaments</i>
<i>JSNT SS</i>	<i>Journal for the Study of the New Testament Supplement Series</i>
<i>JSOT SS</i>	<i>Journal for the Study of the Old Testament Supplement Series</i>
<i>LQF</i>	<i>Liturgiewissenschaftliche Quellen und Forschungen</i>
<i>LTPM</i>	<i>Louvain Theological and Pastoral Monographs</i>
<i>MHP</i>	<i>Miscellanea Historiae Pontificiae</i>
<i>QD</i>	<i>Quaestiones disputatae</i>
<i>SANT</i>	<i>Studien zum Alten und Neuen Testament</i>
<i>SBL DS</i>	<i>Society of Biblical Literature Dissertation Series</i>
<i>SBS</i>	<i>Stuttgarter Bibelstudien</i>
<i>SNTA</i>	<i>Studiorum Novi Testamenti Auxilia</i>
<i>SNTS MS</i>	<i>Society for New Testament Studies Monograph Series</i>
<i>SUNT</i>	<i>Studien zur Umwelt des Neuen Testaments</i>
<i>TANZ</i>	<i>Texte und Arbeiten zum neutestamentlichen Zeitalter</i>
<i>TU</i>	<i>Texte und Untersuchungen zur Geschichte der altchristlichen Literatur</i>
<i>WMANT</i>	<i>Wissenschaftliche Monographien zum Alten und Neuen Testament</i>
<i>WUNT</i>	<i>Wissenschaftliche Untersuchungen zum Neuen Testament</i>

Bijbelcommentaren

<i>EKK NT</i>	<i>Evangelisch-katholischer Kommentar zum Neuen Testament</i>
<i>HCOT</i>	<i>Historical Commentary on the Old Testament</i>
<i>HNT</i>	<i>Handbuch zum Neuen Testament</i>
<i>HTKNT</i>	<i>Herders Theologischer Kommentar zum Neuen Testament</i>
<i>ICC</i>	<i>The International Critical Commentary</i>
<i>KEK</i>	<i>Kritisch-exegetischer Kommentar über das Neue Testament</i>

KNT	Kommentar zum Neuen Testament
NICNT	The New International Commentary on the New Testament
NICOT	The New International Commentary on the Old Testament
NIGTC	New International Greek Testament Commentary
NJBC	New Jerome Biblical Commentary
ÖTKNT	Ökumenischer Taschenbuchkommentar zum Neuen Testament
THKNT	Theologischer Handkommentar zum Neuen Testament
WBC	Word Biblical Commentary

2. FREQUENT GEBRUIKTE AFKORTINGEN

al.	alinea	NT	Nieuwe Testament
blz.	bladzijde	o.i.	onzes inziens
bv.	bijvoorbeeld	OT	Oud Testament
cf.	<i>confer</i> (vergelijk)	P	Priesterlijke traditie
D	Deuteronomische traditie	p.	pagina('s)
dt	deuteronomisch	par(r).	parallelplaats(en)
dtr	deuteronomistisch	Q	<i>Quelle</i> (verzameling van woorden van Jezus)
e.a.	en andere(n)	r.	regel
enz.	enzovoort	vs. (vss.)	vers (verzen) en volgend vers
hs.	handschrift(en)	v. (vv.)	en volgend(e) vers(/zen)
inl.	inleiding	vgl.	vergelijk
k.	kolom	volg.	volgende
LXX	Septuaginta	V	Vulgata
ms(s)	manuscript(en)	vv	en volgende
MT	Massoretische tekst		
n.	voetnoot		

3. AFKORTINGEN VAN BIJBELBOEKEN

Oude Testament

Gn	Rt	Ezr	Job	Js	Jl	Sef
Ex	1 S	Neh	Ps	Jr	Am	Hag
Lv	2 S	Tob	Spr	Kl	Ob	Zach
Nu	1 K	Jdt	Pr	Bar	Jon	Mal
Dt	2 K	Est	Hl	Ez	Mi	
Joz	1 Kr	1 Mak	W	Da	Nah	
Re	2 Kr	2 Mak	Sir	Hos	Hab	

Nieuwe Testament

Mt	Hnd	Gal	1 Tes	Tit	1 Pe	3 Joh
Mc	Rom	Ef	2 Tes	Film	2 Pe	Jud
Lc	1 Kor	Fil	1 Tim	Heb	1 Joh	Apk
Joh	2 Kor	Kol	2 Tim	Jak	2 Joh	

Enkele voorbeelden van verwijzingen

Men schrijft een kommapunt met spatie tussen niet op elkaar volgende hoofdstukken (bv. Lc 1,6; 3,4) en bij opsomming van bijbelboeken (bv. Mt 28,1; Mc 16,1; Lc 24,1). Men schrijft een punt zonder spatie tussen niet op elkaar volgende verzen of onderdelen van verzen (bv. Job 2,3a.c; 4,1.3).

Nu 1,10	Numeri hfd. 1, vers 10
Lv 1,1-10	Leviticus hfd. 1, verzen 1 tot en met 10

Lv 2,2.5 Leviticus hfd. 2, verzen 2 en 5
 Joz 2,5-4,7 Jozua hfd. 2, vers 5 tot en met hfd. 4, vers 7
 Joz 2,5.8-7,3 Jozua hfd. 2, vers 5 en vers 8 tot en met hfd. 7, vers 3
 Job 2,3a Job hfd. 2, 1e deel van vers 3
 Job 2,3; 6,7 Job hfd. 2, vers 3; hfd. 6, vers 7
 Synoptische parallelplaatsen: Mc 16,1 par.; Mt 6,5 par.

4. AFKORTINGEN VOOR STATEN VAN DE V.S.A.

AL	Alabama	MO	Missouri
AK	Alaska	MT	Montana
AZ	Arizona	NE	Nebraska
AR	Arkansas	NV	Nevada
CA	California	NH	New Hampshire
CO	Colorado	NJ	New Jersey
CT	Connecticut	NM	New Mexico
DE	Delaware	NY	New York
DC	District of Columbia	NC	North Carolina
FL	Florida	ND	North Dakota
GA	Georgia	OH	Ohio
HI	Hawaii	OK	Oklahoma
ID	Idaho	OR	Oregon
IL	Illinois	PA	Pennsylvania
IN	Indiana	RI	Rhode Island
IA	Iowa	SC	South Carolina
KS	Kansas	SD	South Dakota
KY	Kentucky	TN	Tennessee
LA	Louisiana	TX	Texas
ME	Maine	UT	Utah
MD	Maryland	VT	Vermont
MA	Massachusetts	VA	Virginia
MI	Michigan	WA	Washington
MN	Minnesota	WV	West Virginia
MS	Mississippi	WI	Wisconsin
		WY	Wyoming

II. VOORBEEDEN TITELBLADEN

Je vindt de sjablonen van de titelbladen op: <http://theo.kuleuven.be/page/sjablonen/>

III. SAMENVATTING: VASTE KERNEN BIJ TITELBESCHRIJVING

1. Vaste kern voor elke publicatie: AUTEURSNAAM , Titel. *Ondertitel* , ... + eindigen met een . (punt)
2. Vaste kern voor elke monografie: AUTEURSNAAM , Titel. *Ondertitel* , Plaats , Uitgeverij , jaartal.
3. Vaste kern voor elk artikel: AUTEURSNAAM , Titel. *Ondertitel* , in ... beginpagina – eindpagina.

artikel in een verzamelwerk:
AUTEURSNAAM , Titel. *Ondertitel* , in NAAM EDITOR (ed.), *Titel van verzamelwerk* , Plaats , Uitgeverij , jaartal , beginpagina – eindpagina.

artikel in een tijdschrift:
AUTEURSNAAM , Titel. *Ondertitel* , in *Titel van Tijdschrift* jaargang (jaartal) beginpagina – eindpagina.

artikel in encyclopedie:
AUTEURSNAAM , Titel. *Ondertitel* , in *Titel van Encyclopedie* volgnummer van het deel (jaartal) beginpagina – eindpagina.
4. Vaste toevoeging voor een monografie of verzamelwerk dat verschijnt binnen een reeks: (Naam van de reeks , rangnummer)
Deze toevoeging komt dadelijk na de titel van de monografie of van het verzamelwerk; hierdoor komt de komma pas na deze toevoeging

IV. LIJST MET VOORBEELDEN

II. BESCHRIJVING VAN BRONNEN EN WERKEN

A. Geschreven bronnen en werken

1. BOEKEN

Auteur, titel

K. RAHNER, *Grundkurs des Glaubens. Einführung in den Begriff des Christentums*, Freiburg – Bazel – Wenen, Herder, 1976.

M. L. LAMB, *Solidarity with Victims. Toward a Theology of Social Transformation*, New York, Crossroad, 1982.

Reeks

E. ROLINCK, *Geschichte und Reich Gottes. Philosophie und Theologie der Geschichte bei Paul Tillich* (Beiträge zur ökumenischen Theologie, 13), München – Paderborn – Wenen, Ferdinand Schöningh, 1976.

Redacteur

W. G. JEANROND & J. L. RIKE (ed.), *Radical Pluralism and Truth. David Tracy and the Hermeneutics of Religion*, New York, Crossroad, 1991.

H. HÄRING, T. SCHOOF, A. WILLEMS (ed.), *Meedenken met Edward Schillebeeckx bij zijn afscheid als hoogleraar te Nijmegen*, Baarn, Nelissen, 1983.

É. HENNEAU *et al.* (ed.), *Temps, culture, religions. Autour de Jean-Pierre Massaut* (Bibliothèque de la Revue d'histoire ecclésiastique, 85), Louvain-la-Neuve, Collège Érasme; Brussel, Éditions Nauwelaerts, 2004.

J. H. NEWMAN, *An Essay in Aid of a Grammar of Assent*, ed. I. T. KER, Oxford, Clarendon, 1985.

of

J. H. NEWMAN, *An Essay in Aid of a Grammar of Assent*. Edited with Introduction and Notes by I. T. KER, Oxford, Clarendon, 1985.

AUGUSTINUS, *In Iohannis Evangelium Tractatus CXXIV*. Post Maurinos textum edendum curavit R. WILLEMS (Corpus Christianorum. Series Latina, 36), Turnhout, Brepols, 1954.

F. SCHLEIERMACHER, *Over de religie. Redevoeringen tot de ontwikkelden onder haar verachters*. Vertaald, ingeleid en van aantekeningen voorzien door A. A. WILLEMS (Sleutelteksten in godsdienst en theologie, 11), 's-Gravenhage, Meinema, 1990.

M. DESPLAND, *La religion en Occident. Évolution des idées et du vécu*. Préface de C. GEFFRÉ (Cogitatio Fidei, 101), Montreal – Parijs, Éditions du Cerf, 1979.

Delen

J. PRESSER, *Ondergang. De vervolging en verdelging van het Nederlandse jodendom 1940-1945*, dl. 2, 's-Gravenhage, Staatsuitgeverij, 1965.

H. THIELICKE, *Theologische Ethik*. II. Band: *Entfaltung*. 2. Teil: *Ethik des Politischen*, Tübingen, Mohr Siebeck, 1958.

Edities

A. DULLES, *Models of the Church*, 2de ed., Garden City, NY, Doubleday, 1987 / of: Garden City, NY, Doubleday, 2¹⁹⁸⁷.

of

A. DULLES, *Models of the Church*, Garden City, NY, Doubleday, 1974; 2de ed., 1987/of: Garden City, NY, Doubleday, 1974; 2¹⁹⁸⁷.

H. CHADWICK, *The Early Church* (The Pelican History of the Church, 1), Harmondsworth, Penguin, 1967 (repr. 1976).

M. GRABMANN, *Die Geschichte der katholischen Theologie seit dem Ausgang der Väterzeit. Mit Benützung von M.J. Scheebens Grundriß dargestellt*, Freiburg i.Br., Herder, 1933 (anast. Darmstadt, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1983).

of

M. GRABMANN, *Die Geschichte der katholischen Theologie seit dem Ausgang der Väterzeit. Mit Benützung von M.J. Scheebens Grundriß dargestellt*, Darmstadt, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1983 (= Freiburg i.Br., Herder, 1933).

Plaats, uitgeverij en jaar

E. F. DAVIS & R. B. HAYS (ed.), *The Art of Reading Scripture*, Grand Rapids, MI – Cambridge, William B. Eerdmans, 2003.

C. DUQUOC, *Des Églises provisoires. Essai d'ecclésiologie oecuménique* (Théologies), Parijs, Les Éditions du Cerf, 1985 / of : Éditions du Cerf, 1985 / of : Cerf, 1985.

T. A. SALZMANN, *Deontology and Teleology. An Investigation of the Normative Debate in Roman Catholic Moral Theology* (BETL, 120), Leuven, Leuven University Press – Peeters, 1995.

G. BAUM (ed.), *The Twentieth Century. A Theological Overview*, Maryknoll, NY, Orbis Books; Ottawa, Novalis; Londen, Geoffrey Chapman, 1999.

W. WALSH, *The Secret History of the Oxford Movement, s.l.*, [1897].

2. ARTIKELEN IN VERZAMELWERKEN

H. J. M. VOSSEN, *De ontwikkeling van een empirisch-theologisch statuut in de praktische theologie*, in W. M. E. LOGISTER et al. (ed.), *Twintig jaar ontwikkelingen in de theologie. Tendensen en perspectieven*, Kampen, Kok, 1987, 233-255.

F. W. GRAF, *Die "antihistorische Revolution" in der protestantischen Theologie der zwanziger Jahre*, in J. ROHLS & G. WENZ (ed.), *Vernunft des Glaubens. Wissenschaftliche Theologie und kirchliche Lehre. Festschrift zum 60. Geburtstag von Wolfhart Pannenberg*, Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 1988, 377-405.

of

F. W. GRAF, *Die "antihistorische Revolution" in der protestantischen Theologie der zwanziger Jahre*, in J. ROHLS & G. WENZ (ed.), *Vernunft des Glaubens*. FS W. Pannenberg, Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 1988, 377-405.

3. ARTIKELEN IN TIJDSCHRIFTEN

J. W. VAN HENTEN, *The First Testing of Jesus. A Rereading of Mark 1.12-13*, in *New Testament Studies* 45 (1999) 349-366.

E. FUCHS, *Providence and Politics. A Reflection on the Contemporary Relevance of the Political Ethics of John Calvin*, in *Louvain Studies* 10 (1984-85) 231-243.

K. MEIER, *Kirchliche Zeitgeschichte*, in *Theologische Rundschau* 64 (1999) 38-83, 153-196, 241-276.

J. P. BOYLE, *The Ordinary Magisterium. Towards a History of the Concept*, in *The Heythrop Journal* 20 (1979) 380-398; 21 (1980) 14-29.

A. PIERIS, *Millennaristisch messianisme in de geschiedenis van het boeddhisme*, in *Concilium* 34 (1998) nr. 4, 107-117 / of: in *Concilium* 34/4 (1998) 107-117.

4. ARTIKELEN IN WOORDENBOEKEN EN ENCYCLOPEDIËN

G. OUTKA, *Situationsethik*, in *Theologische Realenzyklopädie* 31 (2000) 337-342.

M. J. COSTELLOE, *Pontifical Universities, Roman*, in *New Catholic Encyclopedia* 11 (1967) 557-562.

G. SCH[OLEM], *Kabbalah*, in *Encyclopaedia Judaica* 10 (1971) 489-653.

J. SCHNEIDER, *Meros*, in *Theologisches Wörterbuch zum Neuen Testament* 4 (1942) 598-602.

E. LIPINSKI, *Qānāh*, in *Theologisches Wörterbuch zum Alten Testament* 7 (1990) 63-71.

of

J. SCHNEIDER, *Μέρος*, in *Theologisches Wörterbuch zum Neuen Testament* 4 (1942) 598-602.

E. LIPINSKI, *קָנָה*, in *Theologisches Wörterbuch zum Alten Testament* 7 (1990) 63-71.

5. ARTIKELEN IN KRANTEN, WEEKBLADEN

P. SCHOONENBERG, *Christus is tegenwoordig in zijn sacrament*, in *De Volkskrant*, 15 april 1965.

R. STOCKMAN, *Caritas doorbreekt verzuiling*, in *Tertio*, 17 januari 2001, p. 8-9.

De Rozenkrans 3 (januari 1878) 2-8.

6. BOEKBESPREKINGEN

T. SCHOOF, Bespreking van H. J. POTTMEYER, *Die Rolle des Papsttums im Dritten Jahrtausend* (Freiburg – Bazel – Wenen, 1988), in *Tijdschrift voor Theologie* 40 (2000) 96-97.

B. WATERS, Bespreking van S. E. LAMMERS & A. VERHEY (ed.), *On Moral Medicine. Theological Perspectives in Medical Ethics* (Grand Rapids, MI, 1998), in *Studies in Christian Ethics* 13/2 (2000) 130-131.

7. ONUITGEGEVEN PROEFSCHRIFTEN, VERHANDELINGEN, SCRIPTIES

P. A. BALLINGER, *The Poem as 'Sacrament'. The Theological Aesthetic of Gerard Manley Hopkins* (onuitgegeven doctoraatsproefschrift Godgeleerdheid, K.U. Leuven), Leuven,

1998.

8. ARCHIEFSTUKKEN

ROME, Archivio Segreto Vaticano, *Pio IX*, Oggetti vari, 13.

J. B. Malou aan P. Kersten, 11 november 1846, BRUSSEL, Algemeen Rijksarchief, *Fonds Kersten*, 21 (1846).

of

J. B. Malou aan P. Kersten, 11 november 1846, ARA, *Kersten*, 21 (1846).

B. ELEKTRONISCHE BRONNEN EN WERKEN

1. BRONNEN OP INTERNET

P. HALSALL, *Homosexuality and Catholicism. A Partially Annotated Bibliography* (september 1997); <http://www.fordham.edu/halsall/pwh/lgbcathbib.html> (toegang 13.09.2004).

KASKI, *Parochiestatistiek*; <http://www.kaski.kun.nl/parochiestatistiek.html> (toegang 13.09.2004).

FEDERATION OF ASIAN BISHOPS' CONFERENCES, Seventh Plenary Assembly, Final Statement, *A Renewed Church in Asia. A Mission of Love and Service*, January 3-12, 2000, Samphran, Thailand; <http://www.ucanews.com/html/ucan/index.html> (toegang 13.09.2004)

D. MARCUS, *A Proto-Masoretic Gloss in the Prayer for the King (Psalm 61:7-8)?*, in *TC. A Journal of Biblical Textual Criticism* 8 (2003); <http://rosetta.reltech.org/TC/vol08/vol08.html>.

2. ANDERE ELEKTRONISCHE BRONNEN

W. G. LAMBERT, *Enuma Elish*, in *The Anchor Bible Dictionary*, New York – Londen – Tokyo – Sydney – Auckland, Doubleday, 1992. CD-ROM.

C. NIET-GESCHREVEN BRONNEN

1. INTERVIEWS

Interview met Jan Janssens, Brugge, 10 maart 1982.

2. KUNSTWERKEN

Rogier VAN DER WEYDEN, *Kruisiging*, omstreeks 1455, Madrid, El Escorial, Monasterio de San Lorenzo.

Jackson POLLOCK, *Reflection of the Big Dipper*, olie op doek, 1946, Amsterdam, Stedelijk Museum Amsterdam.

Jeder für sich und Gott gegen alle, regie Werner HERZOG, Werner Herzog Filmproduktion, 1974.

III. REFERENTIE IN VOETNOOT

K. RAHNER, *Grundkurs des Glaubens. Einführung in den Begriff des Christentums*, Freiburg – Bazel – Wenen, Herder, 1976, p. 143-177.

S. HAUERWAS, *Surviving Postmodernism. The University, the Global Market, and Christian Narrative*, in *Soundings* 82 (1999) 107-125, p. 112.

R. MEYNET, *Comment établir un chiasme. À propos des "Pèlerins d'Emmaüs"*, in *Nouvelle revue théologique* 110 (1978) 233-249, p. 240, n. 21.

TWEEDE VERWIJZING

S. HAUERWAS, *Surviving Postmodernism*, p. 112.

R. MEYNET, *Comment établir un chiasme*, p. 240.

J. A. FITZMYER, *The Gospel According to Luke (I-IX)* (The Anchor Bible, 28), Garden City, NY, Doubleday, 1981.

tweede verwijzing:

J. A. FITZMYER, *Luke*, p. 136.

R. Meynet (*Comment établir un chiasme*, p. 237) drukt het als volgt uit: "...".

1. A. DULLES, *Models of the Church*, p. 128.

2. *Ibid.*, p. 32.

3. ID., *The Craft of Theology*, p. 85.

1. J.-F. CHIRON, *Le magistère dans l'histoire. Évolutions et révolutions dans la compréhension de la "fonction d'enseignement" de l'Église*, in *Recherches de science religieuse* 87 (1999) 483-518, p. 485.

2. A. DULLES, *Models of the Church*, p. 128.

3. J.-F. CHIRON, *Le magistère dans l'histoire*, p. 496-498.

of

1. J.-F. CHIRON, *Le magistère dans l'histoire. Évolutions et révolutions dans la compréhension de la "fonction d'enseignement" de l'Église*, in *Recherches de science religieuse* 87 (1999) 483-518, p. 485.

2. A. DULLES, *Models of the Church*, p. 128.

3. J.-F. CHIRON, *art. cit.*, p. 496-498.

IV. BIBLIOGRAFISCHE LIJST

DE VOGÜE, A., *Histoire littéraire du mouvement monastique dans l'antiquité* (Patrimoines. Christianisme), 8 dln., Parijs, Éditions du Cerf, 1991-2003.

DIETRICH, D. J. & HIMES, M. J. (ed.), *The Legacy of the Tübingen School. The Relevance of Nineteenth-Century Theology for the Twenty-First Century*, New York, Crossroad, 1997.

Documents on the Liturgy 1963-1979. Conciliar, Papal, and Curial Texts, Collegeville, MN, Liturgical Press, 1982.

D'SOUZA, H., *Les conditions du dialogue éthique-économique en Asie*, in R. BERTHOUSOZ & R. PAPINI (ed.), *Éthique, économie et développement. L'enseignement des évêques des cinq continents (1891-1991)* (Études d'éthique chrétienne, 62), Fribourg – Parijs, Éditions Universitaires, 1995, 221-225.

DULLES, A., *The Craft of Theology. From Symbol to System*, New York, Crossroad, 1992.

DULLES, A., *Models of the Church*, 2de ed., Garden City, NY, Doubleday, 1987.

of

—, *Models of the Church*, 2de ed., Garden City, NY, Doubleday, 1987.

DUQUOC, C., *Des Églises provisoires. Essai d'ecclésiologie oecuménique* (Théologies), Parijs, Éditions du Cerf, 1985.

I. BRONNEN

a. ARCHIVALIA

Leuven, Katholiek Documentatie- en Onderzoekscentrum (Kadoc)

– *Archief van het Sint-Vincentius-a-Paologenootschap te Gent*

1.1. Statuten en reglementen

3.7. Sint-Jan de Doperconferentie

b. PERS EN PERIODIEKEN

De Rozenkrans (maandelijks orgaan van het genootschap van de Gedurige Rozenkrans), Leuven, 1875-1905.

c. INTERVIEWS

Gesprek(ken) met:

– *Zuster Hadewijch* (verantwoordelijke voor de schoolwerking bij de Zusters Maricolen te Brugge), Brugge, 10 maart 1991.

d. ANDERE GEDRUKTE BRONNEN [kunnen ook ondergebracht worden bij II:]

II. [ANDERE GEDRUKTE BRONNEN EN] WERKEN